

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

Bakalárska práca

2010

Mária Bieliková

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

Kresťanské chápanie sociálneho života

Bakalárska práca

Študijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Ústav romologických štúdií

Školiteľ: THDR Lyko Phd

Nitra 2010

Mária Bieliková

Ďakujem môjmu školiteľovi práce

THDR Miroslavovi Lykovi Phd

za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

BIELIKOVÁ, Mária: Kresťanské chápanie sociálneho života, [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Ústav romologických štúdií - Školiteľ: ThDr. Miroslav Lyko PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.). – Nitra : FSVaZ, 2010. 35s

V bakalárskej práci sa autorka venovala teoretickému spracovaniu niektorých oblastí sociálneho života od vybraných relevantných autorov. Jej cieľom bolo podať čitateľovi základné odborné informácie z danej problematiky. V prvej časti ide o pohľad na sociálny život podľa noriem Desatora: na hodnotu zdravia, na problematiku rešpektovania života ľudskej osoby v kontexte kultúry života. V druhej kapitole je rozobratá problematika sociálneho rozmeru života človeka, spoločenského zamerania ľudskej osoby, prejavujúceho sa prostredníctvom manželstva ako základu rodiny, v rodinných vzťahoch. V tretej kapitole sa autorka venuje niektorým princípom učenia Katolíckej cirkvi v oblasti sociálneho života, vrátane solidarity, subsidiarity, spoločného dobra, lásky a spravodlivosti.

Predkladaná práca upozorňuje aj na ďalší pilier sociálneho života človeka, ktorým je jeho dôstojnosť, pozostávajúca v stvorení na Boží obraz a v jeho konečnom povolaní, ktoré má eschatologický ráz. Poukazovať a apelovať na jednotlivcov i ľudské spoločenstvá, aby vo svojom prostredí presadzovali kultúru života, ktorá má na zreteli dobro ľudskej osoby, ktorá je vždy cieľom všetkých aktivít a nikdy nie prostriedkom, je poslaním aj tejto bakalárskej práce.

Kľúčové slová:

Ľudská osoba. Sociálny život. Kresťanstvo. Spravodlivosť. Desatoro. Spoločnosť.

ABSTRACT

BIELIKOVÁ, Mária: Christian understanding of social life (Bachelor thesis) - Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health; Department of Roma studies – Tutor: ThDr. Miroslav Lyko PhD. Degree qualifications: Bachelor (Bc.). - Nitra : FSVaZ, 2010. 35s

The Bachelor work the author has given some theoretical treatment of social life selected from the relevant author. Its purpose was to give the reader the basic professional information on the issues. In the first part of the view of social life according to the standards the Ten Commandments: the value of health, the issue of human respect for life people in the culture of life. The second chapter describes problems the social dimension of human life, social orientation of human persons, manifested by the family as the foundation of marriage in family relationships. In the third chapter, the author addresses some of the principles of the Catholic Church teachings on social life, including solidarity, subsidiarity, the common good, love and justice. The present work also points to another pillar of the social life of man, which is his dignity, consisting created in the image of God and its final occupation by the eschatological character. Showing and appeal to individuals and human communities in their environments to promote a culture of life, has in mind the good of the human person is always the goal of all activities and never a means, it is the mission of this thesis.

Keywords:

Human person. Social life. Christianity. Justice. Ten Commandments. Company.

OBSAH

Úvod	7
1. Ľudský život v kontexte s kresťanským učením Cirkvi	9
Sociálny život pod zorným uhlom Desatora	9
Rešpektovanie zdravia človeka	10
Samovražda a skracovanie života	11
Kultúra života verzus kultúra smrti	12
1.2. 1 Eutanázia	13
1.2.2 Právo na život ľudskej osoby	14
1.2. 4 Rešpektovanie autonómie ľudskej osoby	15
1.2. 5 Právo na dôstojnú smrť	16
1.2.5 Umelý potrat ako prečin proti životu	17
2 Sociálne poslanie života ľudskej osoby	18
2.1 Význam Desatora v živote ľudí	20
2.2 Spoločenské zameranie ľudskej osoby v kontexte šiesteho a deviateho prikázania Desatora	21
2.2. 1 Manželstvo ako základ rodiny	22
2.2. 2 Spoločenské vzťahy podľa 4. prikázania Desatora	25
2.2. 3 Rodinné vzťahy v kontexte so sociálnym životom	26
3 Niektoré princípy učenia katolíckej Cirkvi v oblasti sociálneho života	29
3.1 Princíp solidarity	30
3.2 princíp subsidiarity	32
3.3 Princíp spoločného dobra	34
3.4 Spravodlivosť ako princíp dať každému čo mu patrí	35
3.4.1 Spravodlivá mzda a sociálny život	36
Diskusia	38
Záver	43

Úvod

Človek je spoločenský tvor, ktorý vytvára hodnoty, pestuje vzťahy a svojou prácou a skúsenosťami prispieva k dobru spoločnosti. Ľudská bytosť sa prejavuje v biologickej, fyziologickej, psychologickej a sociologickej podstate. Z biologického hľadiska je človek živočíchom, ktorý je spätý s prostredím a tvorí jeho súčasť. Človek je bytosť s potrebami, ktoré sú fyziologické ako prijímanie jedla, tekutín a spánok. Psychologické potreby ako potreby bezpečnosti a istoty, potreby lásky a príslušnosti, potreby sebaúcty a potreby seberealizácie. Človek je však viac ako živočích. Má aj duchovné potreby, ktoré z telesného človeka robia bytosť, ktorá má väčšie zameranie a cieľ, ktorý ho prevyšuje. Socializácie je proces, pri ktorom sa z biologickej stáva bytosť spoločenská. Je to vzťah medzi jednotlivcom a spoločnosťou. Ten sa začína tvoriť predovšetkým v rodine. Rodina je spojovateľ medzi jednotlivcom a spoločnosťou. V rodine prebiehajú funkcie ako biologicko-reprodukčná, ekonomická, výchovná, socializačná, emotívna, ochranná, rekreačná. Pestuje sa v nej individualita človeka a tá je neopakovateľná.

Osobnosť je na jednej strane chápaná ako subjekt individuálnych vlastností a sociálnych rolí. Na druhej strane je členom spoločnosti, sociálnej skupiny, subjektom práce a sociálnych vzťahov.

V dynamickom procese sociálneho života je dôležitá úloha náboženstva. Ľudia hľadajú v náboženstve pomoc, podporu, útechu, rozptýlenie a povzbudenie. Pre ľudí je náboženstvo prirodzené, už v minulosti sa ľudia klaňali a uctievali bohov. Konkrétne kresťanské náboženstvo nesie nový pohľad na človeka a to cez Ježiša Krista, ktorý sa stal človekom a priniesol obeť, aby zachránil človeka. Cirkev aj v tomto kontexte pripomína, že každá osoba má svoje práva, ktoré vyplývajú z jej dôstojnosti.

Ako sociálna práca tak aj náboženstvo sa pozerajú na človeka ako na jedinečnú bytosť. Obidva odbory sú zamerané na človeka a ide im o jeho dobro a pozitívny rast. Obidve disciplíny sa snažia hľadať hodnoty, ktoré ľudí navzájom spájajú a snažia sa riešiť ich problémy, vypočuť ich, poradiť, podporiť.

V tejto práci sa venujeme niektorým vybraným oblastiam ľudského života a to z pohľadu sociálnej práce a kresťanskej misijnej práce. Bližšie sa zaoberáme manželstvom, rodinou, hodnotu života a zdravia, eutanáziou, interrupciou, solidaritou, subsidiaritou, spoločným dobrom a spravodlivosťou.

Dobro má chcieť každý človek pre seba, ale aj pre iných. Jednotlivec by mal niesť zodpovednosť sám za seba i za druhých. Sociálny rozmer ľudského života sa totiž poprieť nedá.

1 Ľudský život v kontexte s kresťanským učením Cirkvi

Sociálny život chápaný ako cesta pre vhodne formované a orientované medziľudské vzťahy je vizitkou jednotlivca i spoločnosti. Iba vtedy sa dá hovoriť o sociálnom živote, ak v ňom nechýba úcta k vlastnej dôstojnosti i k dôstojnosti druhých ľudí, rešpektovanie práva na život, na pravdu, česť, majetok, spravodlivú mzdu a podobne. Na hodnotu ľudského života sa dá pozeráť z viacerých strán. A je aj mnoho názorov na jeho rešpektovanie, na to, či je hodný ochrany od počatia po prirodzenú smrť, a to aj keď je slabý a zdanlivo bez perspektívy. Tomuto sa venujú rôzne filozofie, etiky i náboženstvá. Pre kresťanské náboženstvo je ľudský život posvätný, lebo je darom Boha Stvoriteľa a aj preto, lebo je vykúpený obetou Ježiša Krista. „Dôstojnosť osoby patrí každej ľudskej bytosti od počatia až po prirodzenú smrť“ (Kongregácia pre náuku viery, 2009, č. 1). Pomáhajúce profesie, ktoré okrem iného priamo súvisia aj s odborom sociálna práca, sú často nasmerované plniť iba materiálne požiadavky klientov. Kresťanské učenie však podčiarkuje okrem toho aj duchovný rozmer ľudskej osoby, ktorý má tiež svoje opodstatnené požiadavky. A keďže sociálna práca pod zorným uhlom kresťanského náboženstva, ktoré v našom kultúrnom kontexte stálo pri zrode súčasnej európskej civilizácie, je zameraná na pomoc človeku, aby boli rešpektované jeho práva, jej primárnym cieľom by malo byť rešpektovanie ľudského života ako takého. A to je základnou črtou sociálneho života.

Podľa Pápežskej rady pre spravodlivosť a pokoj (2008) Cirkev vidí v každom človeku živý obraz Boha. Základné posolstvo Svätého písma oznamuje, že ľudská osoba je Božie stvorenie. Celý spoločenský či sociálny život je zameraný na ľudskú osobu. Predmetom sociálnej náuky Cirkvi je teda ľudská spoločnosť i každý jednotlivec zvlášť. Z toho vyplýva aj úprimný záujem kresťanských cirkví o človeka a od toho je odvodený aj často pozdvihovaný hlas vtedy, keď sú narušované jeho práva.

1. 1 Sociálny život pod zorným uhlom Desatora

Základy sociálneho života pod zorným uhlom kresťanského učenia stoja na Desatore. Teda na zákone, ktorý podľa Svätého písma dal Boh najprv židovskému národu (por. Ex 34, 1 – 28) a potom celému ľudstvu a ktorý je v podstate odrazom prirodzeného mravného zákona vpísaného do srdca každého rozumom obdareného človeka. Sociálny život upravuje Desatoro ako celok. Zamerali sme sa však na piate prikázanie – Nezabiješ, ktoré najvýraznejšie obhajuje právo človeka na život, pretože podľa Tondru (1996) medzi telesnými dobrami život človeka je na prvom mieste. Život zveril človeku Boh a musí si ho chrániť. Prikázanie

nezabiješ má svoje dôsledky, ktoré úzko súvisia s piliermi sociálneho života podľa kresťanského chápania. Glasa a kol. (1998) pripomína aj historický kontext kresťanských základov sociálneho života, a uvádza, že výrazom úsilia kresťanstva o naplnenie týchto náročných mravných noriem bola v uplynulých storočiach mimoriadne záslužná priekopnícka práca v oblasti európskej a svetovej medicíny, zdravotnej a sociálnej starostlivosti a ošetrovateľstva (rehoľné rády, ktoré sa venovali ošetrovaniu chorých a starostlivosti o chudobných, zakladanie kresťanských nemocníc a iných zariadení zdravotnej a sociálnej pomoci).

1. 1. 1 Rešpektovanie zdravia človeka

Aby bol človek čo najužitočnejší spoločnosti má si chrániť svoje zdravie. Hoci nie je absolútnou hodnotou, predsa je potrebné vyhýbať sa všetkému, čo by ho mohlo ohroziť či poškodiť. Podľa Tondru (1996) je každý človek povinný zachovávať v tejto súvislosti tieto veci:

1. obstarat' si jedlo, šatstvo, bývanie, ktoré sú potrebné na zachovanie života a chrániť sa všetkého čo škodí zdraviu. V chorobe hľadať pomoc kvôli znovu uzdraveniu.
2. každý je povinný použiť primerané prostriedky (bežné) na zachovanie telesného života. Neprimerané prostriedky (mimoriadne) nemusí použiť. Nepoužiť primerané prostriedky znamená chcieť úmyselne zabiť. Nepoužiť neprimerané prostriedky znamená pripustiť smrť, čo je dovolené.

Skutočnosť, že „Cirkev sa stavia na stranu života“ (Ján Pavol II., 1993, č. 30) však nevyklučuje fakt, že život možno aj obetovať. Tu ide priamo o sociálne napojenie zdravia a života ľudskej osoby na vzťahy s inými ľuďmi. Aj tu je nutné pripomenúť základný princíp sociálneho života – jeho stredobodom či centrom je človek. Druhý vatikánsky koncil (Gaudium et spes, 1969) v jednom zo svojich výrokov odsúdil mnohé zločiny a útoky proti ľudskému životu. Ako vražda každého druhu, genocída, potrat, eutanázia, ako aj samovražda; všetko, čo porušuje celistvosť ľudskej osoby ako okypťovanie, fyzické alebo duševné trýznenie, všetko, čo uráža ľudskú dôstojnosť, ako sú neľudské životné podmienky, svojvoľné väznenia, deportácie, otroctvo, prostitúcia, obchod so ženami a s mladistvými a tiež potupné pracovné podmienky, v ktorých sa s pracujúcimi zaobchádza ako s obyčajnými nástrojmi zisku, a nie ako so slobodnými a zodpovednými osobami. Všetko toto spôsobuje zmenu v postoji k životu a k medziľudským vzťahom. Katechizmus Katolíckej cirkvi (1999) sa o dôležitosti zdravia explicitne vyjadruje Pripomína, že ľudský život a telesné zdravie sú vzácne dary, ktoré nám Boh zveril. Je potrebné sa o ne rozumne starať.

Starostlivosť o zdravie občanov si vyžaduje pomoc spoločnosti, aby sa vytvorili také životné podmienky, ktoré ľuďom umožňujú rásť a dosiahnuť zrelosť. Sú to: výživa, oblečenie, bývanie, zdravotnícka starostlivosť, základné vzdelanie, zamestnanie a sociálna podpora. Užívanie drog spôsobuje ťažké škody na zdraví a na ľudskom živote. Ide o útok na život. Poskytnúť prvú pomoc pri ohrození života a zdravia je povinnosťou každého človeka, ktorý je túto pomoc schopný poskytnúť. Na zabezpečenie prvej pomoci pri ohrození života a zdravia má nárok v prvom rade ten, ktorý je odkázaný na takú pomoc. Kresťanské prikázanie milovať bližného ako seba samého (por. Lk 10, 27) predurčuje človeka k pomoci inému - aj neznámemu človeku, ba dokonca aj nepriateľovi (por. Mt 5, 44). Vajda (2000) uvádza, že žiť naplno môžeme len pri dobrom zdraví a preto pre každého plynie norma chrániť si svoje zdravie a na druhej strane norma pre spoločnosť, aby chránila zdravie svojich členov. Zdravie treba chrániť a upevňovať. Alkohol, drogy, toxikománia predstavujú neresti, ktoré škodia telesnému a duševnému zdraviu. Človek si má rovnako chrániť aj duševné zdravie a rozvíjať ho. Podľa Nemčekovej a kol. (2004) človek je bytosťou relatívne ohraničenou časom a vonkajšími podmienkami, závislou od pomoci iných ľudí, a tým otupuje egoizmus a vedomie vlastnej výlučnosti. Zároveň dáva človeku možnosť byť bytosťou schopnou pomáhať, stávať sa niekým blízkym, blíznym, ľudsky významným. Poznávanie utrpenia je dôležitou podmienkou rozvíjania empatie.

1. 1. 2 Samovražda a skracovanie života

Samovražda je aj v 21. storočí častým javom. Dôvody takéhoto skutku sú rôzne, rovnako aj okolnosti, ktoré súvisia s vnútorným rozpoložením človeka. Aj preto je zodpovednosť za samovraždu rozdielna a záleží to od mnohých faktorov.

Duševne choré osoby často končia svoj život samovraždou rovnako ako ľudia trpiaci nevyliciteľnou chorobou. Svoju úlohu tu často hrajú aj ťažké konfliktné medziosobné situácie ako napríklad nešťastná láska, úmrtia a straty milovaných osôb, ťažké životné sklamanie, manželské rozvraty, citové sklamanie, manželské rozvraty, školský neprospech, protest voči prísny rodičom a podobne. Podľa niektorých autorov sa rozlišuje priama a nepriama samovražda. Podľa Tondru (1996) pri priamej samovražde konajúci subjekt svojim úmyslom smeruje ku skoncovaniu svojho života. Človek, ktorý si myslí, že jeho bolesť je neznesiteľná, si zosobňuje právo na svoj život. Vedome a dobrovoľne pácha samovraždu. Prehrešuje sa proti prirodzenému Božiemu zákonu. Katolícka náuka neospravedľňuje ani „hrdinskú“, „čestnú“ ani „humánnu“ samovraždu. Samovraždu nemožno dovolene spáchať ani kvôli úniku z ťažkého položenia, lebo dobro života je z pozemských

hodnôt najväčšie. To čo platí o priamej samovražde rovnako platí aj o priamom skracovaní života. O nepriamu samovraždu ide vtedy, keď si človek nepriamo poškodzuje svoj život činnosťou, ktorá o sebe nie je zlá, ale zdraviu a životu nebezpečná (Tondra ,1996). Katechizmus Katolíckej cirkvi (1999) v tejto súvislosti uvádza, že škodí si na zdraví ten, kto nemierne užíva alkohol, tabak, lieky a jedlo. Tondra (1996) ďalej pripomína, že nepriama samovražda pozostáva aj v tom, že človek nechce smrť, ale koná takú činnosť pri ktorej môže nastať smrť. Nebezpečenstvo môže byť vzdialené, podľa neho ide o malú pravdepodobnosť smrti alebo blízke a vtedy ide o veľkú pravdepodobnosť smrti.

1.2 Kultúra života verzus kultúra smrti

Pápež Ján Pavol II. (1995) často pripomínal, že človek je povolaný k plnosti života, ktorý presahuje rozmery jeho pozemskej existencie. Poukazoval na veľkosť a nesmiernu hodnotu ľudského života aj v jeho pozemskej fáze. Ved' „konečný cieľ ľudského života – neobmedzený život ducha – vie prežiť nádejou aj najčernejšie noci utrpenia, opustenosti a smrti“ (Oprala, 1996, s. 45). Pri hľadaní koreňov zápasu medzi "kultúrou života" a "kultúrou smrti" podľa neho nemôžeme považovať za jeho jedinú príčinu zvrátenú ideu slobody stojac tvárou v tvár životu, ktorý sa rodí a životu, ktorý umiera, človek si už nedokáže položiť otázku, aký je zmysel jeho existencie a nedokáže skutočne slobodne prijať tieto prelomové momenty svojho "bytia". Keď človek žije, "ako by Boh nejestvoval", stráca z dohľadu nielen tajomstvo Boha, ale aj tajomstvo sveta a vlastného bytia (Ján Pavol II., 1995). V istom zmysle tu ide aj o "svedomie" spoločnosti: aj ono je istým spôsobom zodpovedné nielen preto, že toleruje alebo podporuje správanie zamerané proti životu, ale aj preto, že utvára "kultúru smrti", ba vytvára a upevňuje skutočné "štruktúry hriechu", namierené proti životu. Svedomie, tak individuálne, ako aj spoločenské, podlieha dnes aj vplyvom masmédií - veľmi vážnemu a smrteľnému nebezpečenstvu: spočíva v zotretí hranice medzi dobrom a zlom vo veciach týkajúcich sa základného práva na život. Tento obraz, plný svetiel a tieňov, nám má pomôcť uvedomiť si, že stojíme tvárou v tvár dramatickému zápasu medzi zlom a dobrom, medzi smrťou a životom, medzi "kultúrou smrti" a "kultúrou života". Nie sme len jeho svedkami, nevyhnutne sme doň zatahnutí: všetci sa ho zúčastňujeme, a preto nemôžeme uniknúť povinnosti bezpodmienečne sa postaviť za život (Ján Pavol II., 1995). Nechceme predstierať, že poznáme odpovede na otázky života a smrti. Sú tajomstvom, ktoré poodhaľujeme iba postupne a čiastočne. Podľa kresťanského učenia život bol daný človeku od Boha (Gn 1, 27) a ten by nemal zasahovať do jeho prirodzeného chodu, najmä čo sa týka

jeho podstaty. Niekedy to mnohým nemusí vidieť správne, keď niekto trpí, ale význam toho, prečo to tak je, nepoznáme.

1. 2. 1 Eutanázia

Eutanázia je dávny a dnes už aj celosvetovým problémom. Pre lekárov, právnikov a ľudí pracujúcich v rôznych sociálnych profesiách je však eutanázia problémom, ktorý prinútil celé krajiny k debatám s často neurčitými a neuspokojivými závermi. Každá krajina, cirkvi, náboženské spoločnosti, každý lekár a azda aj bežný človek má k danej téme vlastný postoj. Nie však každý vie viac než základnú definíciu eutanázie alebo len tie poznatky, ktoré mu sprostredkujú médiá, a ktoré môžu byť často skreslené, ba až nepravdivé. Hauftová (1998, s. 107) eutanáziu definuje ako „zabitie chorého na vlastnú žiadosť, úmyselné usmrtenie chorého na jeho vlastnú žiadosť, usmrtenie na požiadanie, usmrtenie zo súcitu, dobre uvážené zakončenie života chorého v snahe zabrániť ďalšiemu utrpeniu“. Křivohlavý (1991) vo svojej publikácii píše, že utrpenie a choroba umožňuje zrenie človeka ako osobnosti a jeho viery. Utrpenie môže viesť k hľadaniu nových a spoľahlivejších hodnôt v ľudskom živote. O otázkach života a smrti je možné hovoriť dvojakým spôsobom. Ľudská osoba si priznáva, že ľudia okolo zomierajú, že sú smrteľní, alebo, že sa dostane do situácie kde vie, že jeho choroba je vážna, dokonca taká, že ani lekárska veda si s ňou nedokáže dať rady. Nejde o druhého človeka, ale o konkrétnu osobu, ľudského jedinca. O môj život a moju smrť.

Otázkami zmierenia sa zaoberá do značnej miery samostatný vedný odbor – THANATOLOGIA. Oxfordský profesor tejto vedy Max Muller ukázal ako sa mnohé náboženstvá zaoberajú takými javmi ako napr. príchod nového dňa, po tmavej noci, príchod jari po zime, dorastanie mesiaca po nove, akoby naznačovali, že v prírode nie je všetkému koniec. Zomieranie môžeme deliť na rýchle a pomalé. Pri rýchlom umieraní si človek miesto nevyberie napr. pri autonehode. Pri pomalom umieraní sa môže rozhodnúť pacient i jeho rodina. Pacient môže byť ešte z rodinou, priateľmi, môže sa pripraviť na smrť spoveďou, posledným pomazaním (Muller in Křivohlavý, 1991). Pollard (1996) uvádza, že morálna cena človeka nespočíva v predpokladoch, vlastnostiach alebo v tom, čím možno prispieť spoločnosti, ale v podstate ktorej sa nedá vždy porozumieť. Úctu k ľudským hodnotám vyjadruje ľudská osoba vtedy, keď rešpektuje spravodlivé práva pre každého. Keď prechováme ohľad na jednotlivých ľudí a spoločnosť, nesmieme brať život. Každý štátny kódex lekárskej etiky zastáva názor, že eutanázia je pre lekára neetická. V Hippokratovej prísaha sa okrem iného uvádza – nezabi trpiaceho, aj keby o to žiadal. Väčšina štátov sveta nepovoľuje eutanáziu a podľa právneho experta Vozára ju doteraz legalizovali iba USA,

Holandsko a Austrália. Čína: Eutanázia sa vykonáva u novorodencov a detí s telesnými a duševnými poruchami. India: Zákon z roku 1980 umožňuje usmrtiť nevyliciteľne chorého. Holandsko: Legislatíva v niektorých prípadoch povoľuje praktizovanie eutanázie. Slovensko: Eutanáziu nepovoľuje. Česko: Etický kódex Českej lekárskej komory stanovuje, že „voči neodvratiteľnej a bezprostrednej očakávanej smrti nemusí byť cieľom lekárskeho správania predlžovať život za každú cenu“ (www.misie.sk informačný a diskusný portál o misiách).

1. 2. 2 Právo na život ľudskej osoby

Právo každého nevinného človeka na život sa v priebehu dejín uznávalo a v každej zemi sa chránilo. Všeobecná deklarácia ľudských práv (10. decembra 1948). bola vypracovaná ako základný dokument. Prirodzená dôstojnosť znamená, že hodnota ľudského života je vnútorne daná a je znakom jeho hodnoty. Deklarácia tiež vyhlasuje, že každý človek má právo na život a všetci sú pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú ochranu. Ľudia, čo ťažko znášajú bolesť a žiaľ, najčastejšie pre nevyliciteľnú chorobu, žiadajú lekára, aby ich zbavil bolesti. Takýto spôsob odstránenia bolesti a útek zo života sa nazýva eutanázia. Čo v preklade znamená „dobrá smrť“. V miernej forme sa vyskytuje u lekára, ktorý uľahčuje umierajúcemu posledné chvíle života morfióvymi injekciami. Vo výstrednej forme sa s ňou stretávame keď niekto priamo ničí a ukončuje život trpiaceho a nevyliciteľne chorého človeka. Život aj tých najťažších pacientov treba chrániť a nie je dovolené ich úmyselne a priamo zabiť. Ani tých, ktorí nie sú na osoh spoločnosti (Tondra, 2004). Spoločné stanovisko k problému eutanázie zo strany Katechizmu Katolíckej cirkvi .

1. Dôstojnosť človeka a hodnota ľudského života nezávisí od jeho kvality. Vyplýva z príslušnosti k ľudskému rodu. Človek nie je darcom, ani pánom svojho života, je jeho správcom, nie majiteľom. Choroba, utrpenie, zmrzačenie, duševné alebo telesné postihnutie neznižuje ľudskú dôstojnosť, ani hodnotu života trpiaceho človeka, naopak, ich praktické uznanie vo forme láskyplnej a obetavej starostlivosti je príležitosť potvrdenia a naplnenia ľudskosti, hlbokej ľudskej vzájomnosti a solidarity. Vo svetle evanjelia má choroba, utrpenie i smrť človeka neoceniteľnú hodnotu pre jeho osobnú spásu i pre celú cirkev. Dochádza k spoznaniu a prijatiu zachraňujúcej Božej milosti.

2. Eutanázia ako úmyselné usmrtenie ťažko chorého, trpiaceho človeka popiera ľudskú dôstojnosť i hodnotu života chorého. Keď je chorý vzhľadom na svoj stav fyzicky, psychicky i duchovne najzraniteľnejší. Eutanázia predstavuje útek lekára, zdravotníkov i rodinných príslušníkov od chorého práve vtedy, keď ich prítomnosť, pomoc a solidaritu najviac

potrebuje. Eutanázia naplňa podstatu činu vraždy. Tento čin nemožno ospravedlniť nijakými "etickými" dôvodmi. Kresťanská viera eutanáziu vždy odmietala a aj v súčasnosti odmieta.

3. Mnohé dôvody, ktoré nabádajú k odsúdeniu a zákazu eutanázie poukazujú na dôsledky, ktoré by legalizovanie eutanázie malo na existenciu a život celej ľudskej spoločnosti, vrátane medicíny a zdravotníctva. Toto, ale i možnosť zneužitia bolo dôvodom odmietnutia pokusov o legalizáciu eutanázie vo viacerých krajinách sveta.

4. Je potrebné pripomenúť, že rozhodnutie o liečbe je záležitosťou lekára, ktorý sa má v každej situácii riadiť svojou profesionálnou odbornosťou, princípmi medicínskej etiky, ktorá rešpektuje dôstojnosť a ľudské práva pacienta, ako aj správne orientovaným, jemným svedomím. Je potrebné rešpektovať právo chorého odmietnuť tie lekárske zákroky, ktoré podľa jeho názoru predstavujú pre neho neprimeranú záťaž, utrpenie, riziko, zmrzačenie alebo iné neznesiteľné bremeno.

5. Je povinnosťou lekára, zdravotníckych pracovníkov i všetkých ľudí podľa im dostupných možností, aby ťažko chorému a umierajúcemu človeku zabezpečili náležité podmienky pre dôstojnú a pokojnú prirodzenú smrť. Neslobodno zabúdať na neoceniteľnú posilu, ktorú pre veriaceho chorého predstavujú sviatosti cirkvi. Povinnosť sprostredkovať včas návštevu kňaza má každý človek, na ktorého sa chorý so žiadosťou obráti.

6. Vyzývame všetkých lekárov a zdravotníckych pracovníkov, aby svojou odbornosťou a solidárnym prístupom spolupracovali na zmierňovaní utrpenia a ochrane dôstojnosti a neodňateľných ľudských práv pacientov, ktorí boli zverení do ich starostlivosti. Obraciame sa na odborné lekárske spoločnosti, aby sa v medziach svojej pôsobnosti pričínili o pokrok v liečbe a ošetrovaní ťažko chorých a umierajúcich pacientov. Povzbudzujeme všetkých ľudí dobrej vôle, aby umožnili svojim príbuzným ukončiť pozemský život v domácom prostredí. Vyzývame na morálnu i finančnú podporu činnosti hospicového hnutia. (oficiálna stránka katolíckej cirkvi na Slovensku)

1. 2. 3 Právo na dôstojnú smrť

Lekárska etika pozná právo zomrieť a právo dovoliť zomrieť. To znamená, že ľudom by sa malo dovoliť zomrieť, keď zomierajú a keď je v ich záujme zomrieť. Distanázia je udržiavanie nevyliciteľne chorého človeka a človeka, ktorý nie je schopný samostatne žiť pri živote umelými prostriedkami. Často ide o nákladné a obtiažne procesy. S eutanáziou sa podobajú v tom, že ani jedna z nich nerešpektuje prirodzený koniec života. Malo by im byť poskytnuté pohodlie a ich zomieranie by sa nemalo zbytočne predlžovať a zdržovať.

Princíp konať vždy v záujme a v prospech chorého vyjadrujú základné črty medicíny, to je ochrana života, obnovenie zdravia, odstraňovanie bolesti a obnovenie alebo napravenie poškodených orgánových funkcií. U chorých v terminálnom štádiu orgánového zlyhania sa zameriava pozornosť a terapeutické úsilie na odstránenie bolesti a útrap, a nie na postupy, ktoré už nemôžu obnoviť porušené životné funkcie (KULTURA – dvojtýždenník závislý od etiky). Ak je pacient v bezvedomí jeho rodina môže zrušiť liečbu, ktorá mu neponúka vyličenie. Ján Pavol II (1995) uvádza že, život, ktorým nás Ježiš obdarováva, nezbavuje našu dočasnú existenciu svojej hodnoty, ale ju zahŕňa a vedie k určeniu: "Ja som vzkriesenie a život. Nik, kto žije a verí vo mňa, neumrie naveky" (Jn 11,25-26). Boh je jediným Pánom života. Len Boh môže povedať: "Ja zabíjam, aj život navraciam" (Dt 32,39). Boh nestvoril smrť a neteší sa zo záhuby žijúcich, stvoril všetko pre bytie. Ježiš jasnejšie predkladá pozitívne požiadavky, týkajúce sa nenarušiteľnosti života. Môžeme ich nájsť v Starom zákone, ktorého zákonodarstvo sa snažilo chrániť život v okamihoch slabosti a ohrozenia, starať sa o cudzincov, vdovy, siroty, chorých, chudobných rôzneho druhu, aj brániť život nenarodených. Nikto, za žiadnych okolností si nemôže nárokovať právo zničiť nevinnú ľudskú bytosť. Sväté písmo predkladá človeku prikázanie "Nezabiješ!" ako Boží príkaz. Označuje hranicu, ktorú nikdy nemožno prekročiť. Podnecuje zaujať pozitívny postoj úcty k životu, ktorý má viesť k jeho obrane a k uskutočňovaniu cesty lásky - k sebadarovaniu, k prijímaniu a k službe. Vražda ľudskej bytosti je ťažkým hriechom. Nikto sa nemôže zrieknuť práva na sebaobranu iba preto, že dost' nemiluje život alebo seba samého. Vedomé a dobrovoľné rozhodnutie zabiť nevinnú ľudskú bytosť je z morálneho hľadiska vždy zlo a nikdy nemôže byť dovolené ani ako cieľ, ani ako prostriedok na dobrý cieľ.

1. 2. 4 Rešpektovanie autonómie ľudskej osoby

Autonómia je samostatné rozhodovanie, či sebaurčenie. Právo rešpektovať autonómiu človeka je dôležité ľudské právo. Skutočná autonómia znamená nielen právo voľby, ale tiež zodpovednosť voliť v určitých medziach. Na eutanáziu nemôže byť autonómna žiadosť pokiaľ neexistuje dohodnuté právo byť na žiadosť usmrtený. Toto právo však neexistuje. Eutanázia má len máločo spoločné z autonómiou toho, kto ju žiada a vždy závisí na autonómii toho, kto ju poskytne. Skutočné právo každého človeka na vlastný život je vytýčený v Deklarácii Spojených národov, musí byť rešpektované (Pollard, 1996).

1. 2. 5 Umelý potrat ako prečin proti životu

Aj život nenarodených detí je životom. Už plod dokáže vnímať a reagovať. Mali by sme ho chrániť. Keď ide žena na interrupciu ide tam práve preto, aby život nezačal, ale on už začal. Ľudský život vo vývoji je úplne bezbranné, bezmocné, nevinné dieťa. Ak zákony majú chrániť život a rešpektovať slobodu a dôstojnosť človeka nemali by podporovať interrupciu. Nielen z kresťanského a morálneho pohľadu, ale aj z pohľadu práva na život, ktoré by malo mať každé nenarodené dieťa rovnaké. Ide o úmyselný zákrok, ktorým sa priamo ničí živý plod. Môže byť priamo chcený alebo nepriamy vedľajší efekt. Priame prerušenie tehotenstva ako chcený umelý potrat nikdy nie je dovolené, podľa učenia Katolíckej cirkvi je ťažkým previnením (KKC, 2007). Ľudský život totiž začína už 9 mesiacov pred narodením, teda počatím. Niektorí ospravedľňujú umelý potrat tým, že počatý plod pred uplynutím určitého počtu dní nemožno považovať za osobný ľudský život. V skutočnosti od okamihu oplodnenia vaječnej bunky sa začína život., ktorý nie je životom otca ani matky, ale novej ľudskej bytosti, ktorá sa samostatne rozvíja. Ľudskú bytosť treba rešpektovať od jej počatia a zaobchádzať s ňou ako s osobou. Od toho istého momentu jej treba priznávať aj práva osoby, predovšetkým nenarušiteľné právo na život. Ľudský život musí byť rešpektovaný a chránený už od okamihu počatia. Už od prvej chvíle jeho existencie majú byť ľudskej bytosti priznané práva osoby, medzi nimi je aj právo každej nevinnej bytosti na život. Formálna spolupráca pri potrate je hriechom. Cirkev trestá tento zločin proti ľudskému životu kanonickým trestom exkomunikácie. Kto vykonal alebo si nechal vykonať potrat je exkomunikovaný z Cirkvi (www.trojica.sk).

2 Sociálne poslanie života ľudskej osoby

Každý človek má svoje miesto v spoločnosti. Človek je spoločenská bytosť a medziľudské vzťahy sú pre neho potrebné a nevyhne sa im. Vzťahy mu pomáha vytvoriť rodina, škola, práca, jeho záujmy, hodnoty. Pozitívne a priateľské vzťahy mu pomáhajú pozitívne rozmýšľať, dodávajú mu energiu. Človek sa potom cíti uvoľnene a príjemne, lepšie sa mu pracuje. Pomáhajú odbúravať napätie, stres, človek ľahšie zvláda záťažové situácie a je kreatívnejší. Dnes je dosť uponáhľaná doba, ľudia nemajú toľko času na rodinu ani na priateľov. Sú v strese a napätí. Pracuje sa aj cez víkendy alebo sú ľudia stresovaní tým, že prácu nemajú. Dobré vzťahy nefungujú samé od seba, treba ich pestovať a starať sa o ne, rozvíjať ich. Treba sa vedome pričiniť o ich pozitívne fungovanie.

Jandourek (2008) uvádza, že ľudia sa všetko podstatné naučia sami alebo v rodinách, no predsa to nestačí. Jedinec prechádza počas svojho života procesom socializácie. Osvojuje si zručnosti, znalosti, normy, učí sa hrať spoločenské role. Jedinec si prisvojí kultúru v ktorej žije. Socializovaný jedinec by mal ovládať svoje pocity, pudy, mať vyvinuté svedomie, zvládať role týkajúce sa rodiny, rodičovstva, partnerstva, povolania a rozlišovať čo je v živote dôležité. Socializáciu rozlišujeme na primárnu a sekundárnu. Primárna sa odohráva v rodine v dobe detstva a dospievania. Dieťa sa učí zvládať biologické impulzy svojho tela. Učenie je do značnej miery emocionálnou záležitosťou. Sekundárna sa odohráva v menších sociálnych skupinách. Týka sa predovšetkým obdobia dospievania, ale aj života dospelých. Prebieha napríklad v situáciách, keď človek vstupuje do nového zamestnania alebo prichádza do nového prostredia. Dospievajúci si má osvojiť spoločenské hodnoty a vlastné sebaaprijatie. Tieto princípy môžu v podstatnej miere pomôcť urobiť zadosť sociálnemu rozmeru života ľudskej osoby. Podľa Weilera (1995) k človeku patrí tak individualita ako aj jeho sociálne bytie - socialita. A uvádza v tomto zmysle konkrétne úlohy a princípy:

1. S osobným vedomím seba je daná aj vedomosť o blížnom. Každý človek je neopakovateľná bytosť. Tým, že je človek osobnosťou je daná jeho samostatnosť a to, že má poslednú zodpovednosť za svoje konanie.
2. Človek dozrieva v osobnosť len sociálnym kontaktom. Existuje vzájomná závislosť medzi ľudskou osobou a ľudskou spoločnosťou. Pokrok ľudskej osoby je podmienený rastom spoločnosti.
3. Človek je bytosťou v ktorej sa spájajú telo a duch. Pápež Benedikt XVI. (2006, č. 5) píše o ľudskej osobe ako o „dvojjednom bytí“. Weiler (1995) ďalej pokračuje, že ľudská osoba pre svoje biologické vtelenie potrebuje človek druhého. Sociálny

kontakt je dôležitý pre jeho duševne duchovný vývoj. Človek je kultúrnou bytosťou, ktorá môže v medziľudskom stretávaní prijímať a dávať. S druhými komunikuje rečou. Svojim odovzdaním sa a účasťou na osobných hodnotách vznikajú spoločenské skutočnosti ako napríklad manželstvo, priateľstvo.

4. Na dôkaz sociálnej prirodzenosti človeka hovoríme o silách vytvárajúcich v človeku spoločnosť: sociálna vlna a ochota k združovaniu sa.
5. Zo sociálnej prirodzenosti vyplýva vzťah zmyslu a hodnoty pre človeka, ktorý požaduje spoločenské normy pre sociálne správanie jednotlivca v sociálnej spolupatričnosti. Individualita sa spája so sociálnosťou. Poriadok mravného správania individuálny aj sociálny život, na obe oblasti života sa zameriava osobné svedomie.

Spoločenskotvorné sily formujú v človeku sociálny pud, na základe toho je jasné, že napríklad štát patrí k prirodzeným útvarom a že človek sa prirodzene usiluje o štátne spoločnosť. Keď vie o svojej sociálnosti zo skúseností, ktoré získal alebo spoznal zo svojho sociálneho prostredia a zo svojich životných podmienok (výchova, rodina), uvedomuje si svoje sociálne bytie ako mravný zákon (Weiler, 1995).

Benedikt XVI. (2009, č. 4) v najnovšej sociálnej encyklike pripomína, že „prijatie hodnôt kresťanstva je nielen užitočné, ale aj nevyhnutné na budovanie dobrej spoločnosti a pravého integrálneho ľudského rozvoja“. Takto kresťanstvo môže byť a skutočne aj je obohatením sociálneho života. Vajda (2000) uvádza, že vzťahy sú hodnoty v spoločnosti a tvoria kosťovú jstujúcej morálky. Tvoria systém. Predstavujú vzťahy medzi ľuďmi, vzťahy človeka k iným ľuďom, sociálnym skupinám, k spoločnosti, vzťahy sociálnej skupiny k individu, vzťahy sociálnych skupín medzi sebou a k spoločnosti, vzťahy spoločnosti k individuám, k sociálnym skupinám, k sebe a vzťah jedinca k sebe samému. Mravné vzťahy sú vzťahmi, v ktorých sa odráža dobro či zlo, spravodlivosť či nespravodlivosť a podobne. Mravné vzťahy sú vzťahy, ktoré vyjadrujú človeka a hodnotové aspekty ľudského sveta. Vytvárajú morálnu atmosféru spoločnosti, ktorá ovplyvňuje správanie ľudí. Weber (1998) ďalej uvádza, že to, čo treba konať a čo nie sa určuje podľa ľudskej osoby. Je treba konať to, čo slúži osobnému dobru človeka, čo ho podporuje a rozvíja jeho ľudské, čo mu dovoľuje byť lepším človekom. Všetko čo dobru osoby škodí, čo zabraňuje alebo znižuje osobný rozvoj a čo je mravne negatívne sa nemá robiť. Či je niečo dobré alebo zlé závisí od pôsobenia na ľudskú osobu. Všetko treba merať podľa toho, či a nakoľko umožňuje rast človeka. Ide tu teda o antropologický rozmer sociálneho života, v ktorom je stredobodom ľudská osoba. Lebo „prvým kapitálom, ktorý treba chrániť a ceníť si, je človek, ľudská osoba vo svojej integrite“ (Benedikt XVI., 2009, č. 25). Kováč (1998) v tejto súvislosti uvádza, že Cirkev sa vo svojej sociálnej náuke snaží

vychovávať jednotlivca a spoločnosť pre budovanie ľudskejšej spoločnosti a spravodlivejšieho sveta. Pomáhať človeku riešiť problémy znamená kresťanskú ideu. Nespolupracovať na programe všestrannej pomoci človeku len preto, že ľudí rozdeľuje rasa, jazyk, filozofia, náboženstvo či politická príslušnosť je anachronizmom, za ktorým bude kráčať bieda, neľudské pomery a zbytočné nedorozumenie.

2.1 Význam Desatora v živote ľudí

Sociálny život podľa sociálneho učenia Cirkvi nemožno predstaviť v jeho úplnosti, ak by bol vynechaný zákon či nadčasové normy, ktoré sú predmetom židovského i kresťanského Zjavenia a ktoré sú prirodzenou súčasťou kultúry, na ktorej je postavená európska civilizácia. Ide o Desatoro, o pravidlá, ktoré vo forme zmluvy dal Boh ľuďom a ktoré odzrkadľujú prirodzený mravný zákon daný každému rozumom obdarenému človeku. Desat' Božích prikázaní upravujú nielen vzťah človeka k Bohu, čo samozrejme tiež vplýva na sociálny rozmer života ľudskej osoby, ale dávajú návod aj na spravodlivé medziľudské vzťahy, ktoré sú garantom správneho rozvíjania sociálneho života jednotlivcov i celých spoločností. Podľa Pavlíka Boh vytvoril pravidlá, pretože stvoril človeka a chce jeho pozemské i večné šťastie. Pretože človek ako ľudská bytosť nežije v izolácii, ale vždy vo vzťahu k iným, aj Desatoro je vo svojej podstate o vzťahoch. Prvé tri prikázania opisujú ideál vzťahu, aký by sme mali mať k Bohu, nášmu Stvoriteľovi, zvyšných sedem sa dotýka ideálu vzťahu k blízkym. Aby mohol žiť šťastný a naplnený život, sú oba vzťahy nevyhnutné. Desatoro je náčrtom života, ktorý Boh chce, aby žil. (Otvorený diár Mikuláše Pavlíka)

Svedomie umožňuje človeku rozlišovať medzi tým, čo sa môže a čo treba robiť a tým čo sa nemôže alebo nemá robiť. Desatoro prikázaní sme dostali aj preto, aby človek mal ako porovnávať skutky v živote.

Je dôležitá „neustála formácia mravného svedomia, uvedomiac si pritom, že vonkajšia autorita nemôže nikdy nahradiť osobné svedomie. Veď sám Boh očakáva od človeka, že bude nasledovať svoje svedomie a nie svedomie druhého“ (Kútny 1999, s. 23).

Katechizmus katolíckej cirkvi (2007) uvádza, že morálne svedomie, ktoré je v srdci človeka, mu prikazuje robiť dobro a vyhýbať sa zlu. Posudzuje a schvaľuje tie, ktoré sú dobré, a odsudzuje tie, ktoré sú zlé. Svedomie umožňuje vziať na seba zodpovednosť za činy. Človek má právo konať podľa svedomia a slobodne sa rozhodnúť. Nikto nemôže nikoho nútiť aby

konal proti svojmu svedomiu a nie je dovolené mu prekážať aby konal podľa svojho svedomia.

Strieženec (1996) charakterizuje svedomie ako schopnosť posúdiť správanie seba aj iných. Prejavuje sa aj formou citových zážitkov, ktoré môžu byť napríklad aj výčitky svedomia.

Svedomie charakterizuje mravný status človeka. Prejavuje sa v rozumovom uvedení si činov, v prežívaní citov a pri hodnotení seba samého. Svedomie sa prejavuje pocitom povinnosti a zodpovednosti. Je to reakcia na konfliktné situácie. Svedomie sa formuje postupne vo vývinových štádiách a prejavuje sa typickými zvláštnosťami:

1. vrstva svedomia – formuje sa počas detstva (prispôsobenie sa želaniam rodičov, podriadenie sa, rešpektovanie vôle iných)
2. vrstva svedomia – napodobňovanie, identifikácia s inou osobou
3. vrstva svedomia – jedinec vo vzťahu s dospelým a vrstovníkmi dodržiava a správa sa podľa pravidiel. Pravidlá chápe ako mravnú povinnosť a ako prostriedok začlenenia sa do spoločnosti.
4. vrstva svedomia – jedinec si vytvára vlastný postoj k normám, rozhoduje sa, svedomie začína fungovať ako vnútorný hlas
5. vrstva svedomia – rešpektovanie noriem, aby sa priblížil k novým hodnotám, svedomie akceptuje fakt, že jednotlivec nesie za svoj čin zodpovednosť (prvý virtuálny antikvariát na Slovensku)

2.2 Spoločenské zameranie ľudskej osoby v kontexte šiesteho a deviateho prikázania Desatora

Rodina je základným článkom ľudskej spoločnosti. Pre človeka je rodina prirodzené prostredie, kde sa učí vzťahom, hodnotám, normám, správaniu a inému, teda jeho sociálny život začína v nej a k nej aj smeruje. Osobnosť dieťaťa sa rodí a rozvíja cez učenie a napodobňovanie vlastných rodičov, bez toho aby si to uvedomovalo. Všetko čo sa dieťa naučí v rodine prenáša si aj do ďalšieho života, keď už bude dospelým človekom. Deti by mali naučiť rešpektovať a mať úctu k svojim rodičom, pretože ak ju nemajú ani k rodičom, tak k druhým ľuďom ju mať tiež nebudú a budú si ťažšie budovať vzťahy. A naopak, rodičia by mali tiež svoje deti ceniť, rešpektovať ich a venovať sa im. Najdôležitejšie, čo môžu rodičia venovať svojim deťom je pravá láska. Láska medzi rodičom a dieťaťom sa stáva kľúčovým momentom pre ostatné životné skúsenosti. Vzťahy a väzby v rodine, sú veľmi hlboké a dôležité. Bez rodín nemôžeme existovať. Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj (2008) uvádza, že rodina je prvá prirodzená spoločnosť. Dôležitosť a základné miesto rodiny

v systéme osoby sa zdôrazňuje aj vo Svätom Písme: „nie je dobré byť človeku samému“ (Gn 2, 18). Z textov o stvorení človeka je dvojica prvotnou formou spoločenstva osôb a kolíska života a lásky. Cirkev považuje rodinu za prvé prirodzené spoločenstvo, ktoré má svoje práva a dáva ju do stredu sociálneho života. Rodina je dôležitá a podstatná vo vzťahu k osobe, keď sa narodí dieťa spoločnosť dostáva dar novej osoby. V rodine dostáva človek prvé a určujúce poznatky o pravde a dobre, učí sa, čo je to milovať a byť milovaný a čo konkrétne znamená byť osobou. Rodina prispieva k dobru spoločnosti. Bez rodín, ktoré sú v spoločnosti silné a majú stabilné povinnosti sa národy oslabujú. V rodine sa vštepujú morálne hodnoty i kultúra národa. V nej sa zaučá do sociálnej zodpovednosti a solidarity. Rodina nie je pre spoločnosť a pre štát, ale spoločnosť a štát sú pre rodinu. Spoločnosť a štát vo vzťahu k rodine majú povinnosť držať sa zásady subsidiarity. V duchu tohto princípu nesmú zbaviť rodinu úloh, ktoré môže plniť dobre sama alebo slobodne združená s inými rodinami. Z druhej strany majú povinnosť zaistiť všetku pomoc, ktorú rodina potrebuje, aby primeraným spôsobom vzala na seba svoje úlohy (Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj 2008). Na manželstvo a život v rodine je potrebná príprava, ktorá nemá nič spoločné s prekračovaním hraníc pri spoznávaní partnerov ešte keď nie sú manželmi. Aj toto má nemalý vplyv na sociálny život človeka, jeho rodiny a v konečnom dôsledku aj ľudskej spoločnosti ako takej.

2. 2. 1 Manželstvo ako základ rodiny

Ján Pavol II. (1993) podčiarkuje, že manželstvo a rodina tvoria jedno z najcennejších bohatstiev ľudstva. Boží plán o manželstve a rodine sa netýka len muža a ženy v ich každodennom živote ale aj určitých spoločenských a kultúrnych pomeroch. Manželstvo je základom širšieho rodinného spoločenstva, pretože manželský stav a manželská láska sú určené na plodenie a výchovu potomstva, v čom nachádzajú svoje dovŕšenie. Láska je v podstate dar. Manželská láska, ktorá vedie manželov k "poznaniu" a robí z nich "jedno telo", robí ich schopnými najväčšieho možného darovania, ktorým odovzdávajú dar života novému človeku. Manželia, keď sa navzájom darujú sebe, darujú zo seba novú skutočnosť, dieťa. Keď sa manželia stávajú rodičmi, dostávajú od Boha dar úlohy, ktorá je spojená so zodpovednosťou. Rodičovská láska sa má stať pre deti viditeľným znakom samej Božej lásky. Manželský život nestráca svoju hodnotu ani vtedy, keď plodenie nie je možné. Telesná neplodnosť môže byť totiž manželom príležitosťou na to, aby preukazovali iné dôležité služby ľudskej osobe, ako je napríklad prijatie dieťaťa za svoje, pomoc iným rodinám alebo chudobným a postihnutým deťom. V manželstve a rodine sa vytvárajú medziosobné vzťahy - manželský vzťah, otcovstvo a materstvo, vzťah detí a súrodencov. Ľudská osoba sa totiž v

rodine nielen rodí a postupne výchovou uvádza do ľudského spoločenstva. Manželstvo sa vyznačuje nielen svojou jednotou, ale aj nerozlučiteľnosťou. Jednou z povinností kresťanských manželov v súčasnosti je vydávať svedectvo o hodnote manželskej nerozlučiteľnosti a vernosti.

Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj (2008) uvádza, že manželstvo má svoj základ v slobodnej vôli manželov zjednotiť sa v manželstve. Je to ustanovizeň, ktorá vznikla aj pre spoločnosť, ustanovil ju Boh. Je to dar od osoby k osobe, zahŕňa záväzok vyjadrený vzájomným, neodvolateľným a verejným súhlasom. Vzťahy takéhoto záväzku majú byť poznačené zmyslom pre povinnosť a aj úctou voči vzájomným právam a povinnostiam. Črty manželstva podľa pápežskej rady pre spravodlivosť a pokoj:

A. úplnosť - manželia sa navzájom odovzdávajú fyzicky aj duchovne

B. jednota - robí z nich jedno telo

C. nerozlučiteľnosť a vernosť - zahŕňajú v sebe vzájomné a definitívne darovanie

D. plnosť - ktorej sa otvárajú.

Z lásky sa rodia vzťahy prežívané v nezištnosti, ktorá rešpektuje a podporuje osobnú dôstojnosť ako jedínú a cennú hodnotu, robí stretnutia a rozhovory srdečnými, ochotu nezištnou, službu veľkodušnou a duchovné vzťahy hlbokými. Rodina žijúca vytváraním vzájomných vzťahov sa stáva školou pre spoločnosť, príkladom a podnetom pre širšie spoločenské vzťahy na základe rešpektovania, spravodlivosti. Pravda lásky je tam, kde sa uskutočňuje dar osôb z vlastnosťami jednoty a vernosti. Prirodzenosť manželskej lásky vyžaduje stabilitu manželského vzťahu a nerozlučiteľnosť. Nedostatok týchto vlastností poškodzuje vzťah a spôsobuje deťom utrpenie. (Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, 2008) Cirkev neuznáva rozvody, iba odlúčenie manželov pri platnosti zväzku (Kódex kánonického práva, 1996). Pre správne nasmerovaný sociálny život podľa zásad kresťanskej etiky a morálky je to samozrejmosť

Zákon o rodine platí na Slovensku od roku 1963 a v poslednom desaťročí bol dvakrát novelizovaný. Manželstvo v našej spoločnosti spočíva na pevných citových vzťahoch medzi mužom a ženou. Obaja manželia sú v manželstve rovnocenní. Spoločenským zámerom manželstva je založenie rodiny a výchova detí. Rodina založená manželstvom je základným článkom spoločnosti, ktorá chráni rodinné vzťahy. Prvou a hlavnou zásadou zákona o rodine je manželstvo. Je právom upravené životné spoločenstvo muža a ženy. Uzaviera sa dobrovoľným rozhodnutím muža a ženy vytvoriť harmonické, pevné a trvalé životné spoločenstvo. Osoby, ktoré chcú spolu uzavrieť manželstvo, majú vopred poznať navzájom svoje charakterové vlastnosti a svoj zdravotný stav, aby mohli založiť manželstvo, ktoré splní

svoj spoločenský účel. Manželstvo sa uzatvára súhlasným vyhlásením muža a ženy pred orgánom štátu alebo pred orgánom cirkvi alebo inej náboženskej spoločnosti, že spolu vstupujú do manželstva. Uvedené vyhlásenie je verejným a slávnostným vyhlásením v prítomnosti dvoch svedkov, ktorým potvrdzujú, že manželia do manželstva vstupujú dobrovoľne (Zákon o rodine - Zákon č. 36/2005 Z. z.). Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj (2008) uvádza v súvislosti s manželskou neverou, že ide o jednu z najčastejších príčin rozvodovosti. Mimomanželské kontakty a mimomanželské vzťahy tradične pomenované pojmom nevera predstavujú v manželskej terapii závažnú a častú problematiku. V ich vplyve na manželský vzťah zohráva dôležitú úlohu to, v akom vývojovom štádiu manželstva k nevere došlo, či ide o záležitosť prevažne sexuálnu alebo emocionálnu, resp. či ide o náhodný kontakt, sexuálnu promiskuitu alebo dlhotrvajúci vzťah k jednej osobe. Všetky druhy nevery ohrozujú manželstvo možnosťou akútnej alebo chronickej citovej reakcie oklamaneho partnera, ak dôjde k jej odhaleniu. Dlhotrvalí mimomanželský vzťah navyše ohrozuje manželstvo nebezpečenstvom vzniku emocionálnej závislosti neverného partnera na mimomanželskom partnerovi. V súvislosti s Desatorom, ide o porušenie šiesteho a deviateho prikázania, ktoré prináša so sociálneho života nespravodlivosť, pretože neverný partner sa nedáva svojmu manželovi či manželke celý, podľa slov Jána Pavla II. (1993) si necháva niečo pre seba, v tomto prípade pre iného človeka. Definovať neveru je dosť zložité, pretože jej ponímanie je pre každé manželstvo individuálne. Vo všeobecnosti v našom kultúrnom kontexte ju definujeme ako milostný pomer s inou osobou, ako tá, s ktorou žijeme v manželskom zväzku.

Niekoľko základných typov nevery, z ktorých sú niektoré viac a niektoré menej ovplyvniteľné poradenským procesom:

1.ODSKOK – jednorázová, často náhodná záležitosť bez citového vzťahu, je to „využitie“ resp. podľahnutie príležitosti bez prítomnosti citov. Nie je tu viazanie sa na konkrétnu osobu. Môže byť dôsledkom potreby dokázať si vlastnú sexuálnu schopnosť alebo dôsledkom sexuálnej núdze (odlúčenie manželov...).

2.DOBRODRUŽSTVO – tu hrá dôležitú rolu sexuálna zvedavosť, snaha o spestrenie života, po poznaní nového. Jej cieľom nie je otriasť manželstvom žiadneho z partnerov. Je krátke, nezáväzná a je vnímaná ako prechodný doplnok k manželskému vzťahu.

3.VZŤAH – dlhodobý pomer, pri ktorom vzniká citová väzba. Má svoje vývojové štádiá podobajúce sa štádiám manželského vzťahu. Tým, že pri tomto type nevery sú v danom vzťahu obaja jej aktéri citovo zaangažovaní, vzniká problém dvojitého života a vzniku akéhosi alternatívneho manželstva (vitajte na stránke pre manželov a partnerov).

Rozličné vonkajšie a vnútorné faktory priviedli niektoré platné manželstvá do roztržky, ktorej dôsledkom bola vzájomná rozluka manželov. Rozvod je forma zániku manželstva. K zrušeniu manželstva rozvodom sa pristupuje len v odôvodnených prípadoch, ak sú vzťahy medzi manželmi také vážne narušené a rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov neočakáva obnovenie manželského spolužitia. V roku 2007 bolo v Nitrianskom kraji rozvedených 1 702 manželstiev, je to o 23 viac ako v roku 2003. V sledovanom období miera rozvodovosti t. j. celkový počet rozvodov v prepočte na tisíc obyvateľov, sa zvýšila z 2,36 na 2,41 promile. Trend zvyšovania rozvodovosti sa prejavil vo všetkých krajoch Slovenska, najmenej rozvodov na tisíc obyvateľov sa zaznamenalo v Prešovskom (1,53) a Žilinskom kraji (1,93), najviac v Bratislavskom (2,85), Banskobystrickom (2,49) a Trnavskom kraji (2,46). Vo vzťahu k intenzite sobášnosti pripadalo v Nitrianskom kraji v roku 2007 na 100 uzavretých sobášov 52,02 rozvodov, čo je o 3,7 rozvodov na 100 uzavretých sobášov menej ako v roku 2003. Nitriansky kraj v rámci SR sa radí na druhé miesto za Banskobystrický, ktorý je prezentovaný s 56,43 rozvodmi na 100 uzavretých sobášov. (štatistický úrad Slovenskej republiky)

2.2. 2 Spoločenské vzťahy podľa 4. prikázania Desatora

Spoločenské vzťahy, vznikajúce medzi ľuďmi v procese ich činnosti, zahŕňajú politické, právne, ekonomické a mravné. Vplývajú na sociálny život ľudí vo väčšej či menšej miere. V rámci týchto spoločenských vzťahov sa utvárajú a prebiehajú psychologické vzťahy, ktoré môže byť formálneho i neformálneho rázu, na báze medziľudských vzťahov. Z hľadiska formálnosti možno hovoriť o formálnych a neformálnych vzťahov, ktoré sú vytvorené najmä charakterom činnosti alebo postavením účastníkom vzťahu. (Sociálne vedy)

Sollárová (2007) uvádza tieto teórie vzťahov:

Teória vzájomnej závislosti Harolda Kellyho

Chápe interakciu medzi partnermi ako znak blízkych vzťahov, pričom interakcia prináša jednotlivcovi klady (zisky – odmena, úžitok, prospech, ktorý pre človeka zo vzťahu plynie) i záporny (ceny – náklady, negatíva, obeť, ktoré človek za udržanie blízkeho vzťahu k inej osobe platí – úsilie, negatívne emócie, intrapsychocké konflikty a straty, ktoré jednotlivec do vzťahu vkladá.

Meadowsova teória vzťahu

V tejto teórii nachádzame pohľad na vzťahy osobnosti. Konštatuje, že vzťahy sú interné, neexistujú medzi ľuďmi, sú lokalizované v osobnosti a človek za ne preberá zodpovednosť.

Vzťahy kategorizuje na primárne, ktoré existujú pre účel (napr. vzťah manželov) a sekundárne, ktoré existujú pre iný účel než vzťah (napr. pracovný vzťah).

Deseinsanalytická teória vzťahov

Ponímanie vzťahu sa opiera o to, čo sa odohráva v otvorenom poli vzájomného vzťahovania ľudí v interakcií. Úroveň vzťahovania na úrovni prvého zo vzťahov – modus ľudského bytia bytosti – predpokladá vzájomné priznanie si zodpovedajúceho spôsobu bytia. Tento spôsob vzťahovania môže byť symetrický (manželia) alebo asymetrický (rodič a dieťa). Modus verejnosti – chápe celú sféru spoločenských vzťahov, inštitúcie, konkurenciu, prácu, kde jednotlivec tvorí nenahraditeľné koliesko. Ide o miesto kde je najprv občanom až potom človekom – sám sebou. Mení sa tu ľudské vzťahovanie, človek je chápaný ako prostriedok, nástroj, plniaci záujem niekoho iného. Jeho bytie je odsunuté – modus príručný.

Podľa Tondru (2004) Spoločenské vzťahy môžeme rozdeliť do troch kategórií: príbuzenské, záujmové a nútené. Na týchto spoločenských vzťahoch sa zakladá rodina a aj ostatné ľudské spoločenstvá.

- a) príbuzenské vzťahy majú podklad v spoločnej krvi (rodičia, deti), alebo sa zakladajú na duchovných hodnotách lásky (manželia), priateľstva a vernosti.
- b) záujmové vzťahy vznikajú medzi spoločenskými skupinami, národmi a rasami, základňou sú spoločné záujmy, určité výhody obchodné, kultúrne, obranné a pod.
- c) nútené vzťahy sa zakladajú na spravodlivosti, vyjadrujú nadriadenosť a podriadenosť, alebo spoločný nevyhnutný cieľ.

Medziľudské vzťahy sú bohatstvom. Človek nemôže žiť sám. Človek sa stáva človekom len v prítomnosti iných ľudí. Sú to ľudia, s ktorými sme v každodennom kontakte a aj tí, ktorých vidáme len raz za čas. Odborníci z oblasti sociálnej náuky Cirkvi často pripomínajú, že základom pre všetky vzťahy sú dve čnosti: spravodlivosť a láska. Ľudská prirodzenosť žiada spravodlivosť a dobro pre jednotlivca a pre celú spoločnosť, tie zabezpečujú harmóniu medzi jednotlivcom a spoločnosťou, medzi manželom a manželkou, rodičmi a deťmi, občanmi a štátom.

2. 2. 3 Rodinné vzťahy v kontexte so sociálnym životom

Štvrté prikázanie Desatora vo svojej forme prikazuje poslušnosť voči rodičom, nepriamo prikazuje aj povinnosti rodičov voči deťom. Rodina podľa Tondru (2004) pozostáva z dvoch spoločenstiev: manželské (manžel a manželka) a rodinné spoločenstvo (rodičia a deti). No sú tu aj ďalšie vzťahy, ktoré súvisia s rodinnými väzbami. Podľa Pápežskej rady pre

spravodlivosť a pokoj (2008) láska sa vyjadruje aj prostredníctvom pozornosti voči starším osobám, ktoré žijú v rodinách. Sú príkladom spojenia medzi generáciami. Ľudia pokročilého veku predstavujú školu života, dokážu odovzdať hodnoty a tradície umožňujúceho rast mladších. Ak starší ľudia trpia alebo sú závislí od druhých, potrebujú okrem zdravotnej starostlivosti a primeranej pomoci predovšetkým to, aby sa s nimi zaobchádzalo s láskou.

Kováč (1995) uvádza, že vzniknuté medziľudské problémy sa nemajú stať dôvodom pre nepriateľstvo, hnev a nedorozumenie. Porozumenie a trpezlivosť sú správnu cestou k vyriešeniu narušených medziľudských vzťahov.

Nemecký spisovateľ Goethe napísal: „krásni mladí ľudia sú hračka prírody, ale krásni starí ľudia sú umelecké diela“ (Goethe, Múdrosť vekov, III. Zv. R - Ž str. 98) Staré národy a kultúry mali vysokú úctu k starším ľuďom, aj u nás by sa mal udomáčniť postoj k starším na báze úcty a vďaky. Vzťahy detí k rodičom by mali byť naplnené úctou, rešpektom a vďakou aby boli dobré a zdravé. Staroveký filozof Sokrates odporúča: „správaj sa k svojim rodičom tak, ako chceš aby sa k tebe správali tvoje deti“ (Sokrates, in Kováč, 1995))

Rímsky básnik Plautus: „ak chcú mať rodičia čestné deti, musia byť sami čestní“ (Plautus, in Kováč, 1995).

Priateľské medziľudské vzťahy sú veľmi žiadané pri realizácii skutkov lásky a pomoci. Je prirodzené, že človek ochotnejšie a ľahšie pomôže svojmu priateľovi ako cudziemu človeku. Nie je to správne, ale je to tak. Ľudské priateľstvá sú preto významným činiteľom na sociálnom poli.

Štvrté prikázanie Boh chce, aby sme si ctili svojich rodičov, ktorým vďačíme za svoj život. Sme povinní ctíť a rešpektovať všetkých, ktorým Boh odovzdal svoju autoritu. Je vyjadrené kladným spôsobom ako povinnosť, ktorú máme splniť. Výslovne sa obracia k deťom v rámci ich vzťahov k otcovi a matke lebo tento vzťah je najvšeobecnejší. Požaduje, aby sme zahrňovali úctou, láskou a vďačnosťou rodičom, prarodičom a predkov. Zahrňuje v sebe aj úctu v širšom slova zmysle, ako aj povinnosti rodičov, poručníkov, ktorí vykonávajú nejakú právomoc nad druhými. Štvrté prikázanie v prvom rade dotýka rodiny. (farnosť uspenia Presvätej Bohorodičky-Kuzmice)

Kým dieťa žije v dome svojich rodičov, má poslúchnuť ich žiadosti. Poslušnosť voči rodičom prestáva osamostatnením sa detí, ale neprestáva úcta a láska, ktorú musia mať k nim vždy.

Zodpovednosť voči rodičom nikdy nekončí. Podľa svojich možností im majú pomôcť po stránke hmotnej a morálnej pomoc v rokoch staroby alebo v čase choroby, opustenosti a núdze. Rodičia majú dbať na to, aby nenútili svoje deti ani pri voľbe povolania, ani pri voľbe stavu, manžela či manželky. Môžu však pomáhať deťom múdrymi radami.

Deti majú poslúchať rozumné príkazy svojich učiteľov a vychovávateľov. Ak je však dieťa vo svedomí presvedčené, že je morálne zlé poslúchnuť daný rozkaz, nemá sa ním riadiť (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2007).

3. Niektoré princípy učenia katolíckej Cirkvi v oblasti sociálneho života

Úspech ľudského života neurčuje len postoj jednotlivca a jeho cnosti, ale aj spoločenské a politické usporiadanie. V rodine, spoločnosti, v obchode alebo ekonomike, v štáte alebo v medzinárodných vzťahoch, bez solidarity je spolužitie s inými ľuďmi nemožné alebo prinajlepšom ťažké. Je to schopnosť a pripravenosť jednotlivca priznať dôstojnosť a práva bližných. Princípy ako solidarita, subsidiarita a zmysel pre spoločné dobro pomáhajú človeku v celom živote, pri vytváraní vzťahov, pri riešení konfliktov a podobne. Hovorí, čo je správne a ľudské a ako sa spravodlivo zachovať voči druhým. Podľa Benedikta XVI (2009) lásku možno považovať za prejav ľudskosti a za prvok, ktorý má základný význam v ľudských vzťahoch. Každá spoločnosť si vytvára vlastný systém spravodlivosti. Ak by bol však neľudský a dokonca bez lásky, nerešpektoval by dôstojnosť ľudskej osoby, ktorá má vždy právo na často deklarované a vyzdvihované hodnoty spojené napríklad s kresťanským sociálnym učením, potom by ten systém bol vopred určený na zánik. Príkladov z histórie je dosť. Láska však prevyšuje spravodlivosť, pretože milovať znamená dávať aj navyše, viac ako je nevyhnutné. Pozornosť treba venovať aj spoločnému dobru. Milovať niekoho znamená chcieť jeho dobro a pričiniť sa o to. Popri individuálnom dobre jestvuje aj dobro spojené so sociálnym životom ľudí, spoločné dobro.

Úlohou spoločenského života je umožniť a podporovať zodpovednosť jednotlivcov a malých spoločností. Subsidiarita spočíva v rešpektovaní sféry individuálneho a dopĺňa solidaritu. Človek si sám nestačí a pre svoj rozvoj potrebuje druhých ľudí a spoločnosť. Zo spoločenskosti a dôstojnosti človeka vyplývajú ďalšie základné princípy, ktoré riadia spoločenský život a sú prepracované sociálnym učením Cirkvi. Týkajú sa predovšetkým dôstojnosti ľudskej osoby, spoločného dobra, solidarity, subsidiarity, participácie a chápania sociálneho života. Všetky tri princípy sú cnosti, navzájom sa dopĺňajú a spolupracujú.

Ako už bolo uvedené, hlavné sociálne princípy sú solidarita, subsidiarita a spoločné dobro. Kováč (1996) pripomína, že ide o nevyhnutné súčasti sociálneho štátu, majú svoje vnútorné prepojenie a súvisia so sebou. Tvoria základ sociálnej etiky, ktorá formuje človeka hlavne pre zodpovednosť. Človek je bytosť individuálna ale aj sociálna, jeho skutky nemajú iba osobnú povahu, ale aj spoločenskú. Katolícka sociálna náuka je najmä etikou sociálnych noriem, ktoré určujú morálnosť ľudského správania. Pre pochopenie a pomoc iným ľuďom pomáha človeku láska, súcitiť aj empatia. Bez lásky by nebolo celkom možné vytvárať vzťahy a chápať iných ľudí.

„Sociálne princípy sa považujú za stavebné základy mravného poriadku ľudskej koexistencie a sú dielom katolíckej sociálnej nauky“ (Kováč, 1999).

Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj (2008) uvádza spomínané princípy (spoločné dobro, subsidiarita, solidarita), ako tie, ktoré majú všeobecný a základný charakter, lebo sa týkajú sociálnej skutočnosti: od vzájomných vzťahov charakterizovaných príbuzenstvom a bezprostrednosťou po tie, ktoré sprostredkuje politika, právo a ekonomika, od vzťahov medzi komunitou alebo skupinami po vzťahy medzi národnosťami a národmi. Cirkev tieto princípy označuje za prvý a základný parameter vzťahu na vysvetlenie a hodnotenie sociálnych fenoménov. Takéto princípy majú hlboko morálny zmysel, pretože sa odvolávajú na najhlbšie zásady usmerňujúce spoločenský život. Na ich pochopenie treba konať podľa nich, prispievať k rozvoju života zodpovedajúceho ľudskej dôstojnosti. Morálna požiadavka obsiahnutá v sociálnych princípoch sa týka osobného konania jednotlivcov, lebo sú prvými a nenahraditeľnými subjektmi zodpovednými za sociálny život na každej úrovni, inštitúcií reprezentovaných zákonmi, normami, zvykmi a občianskymi štruktúrami, lebo sú schopné ovplyvniť a podmieniť rozhodnutia mnohých. Princípy pripomínajú, že spoločnosť, ktorá už existuje vychádza z posplietaných slobodných väzieb osôb, ktoré v nej navzájom reagujú a prostredníctvom svojich rozhodnutí prispievajú k jej budovaniu alebo ochudobňovaniu.

Weiler (1995) uvádza, že sociálne princípy vyplývajú zo sociálneho založenia človeka, sú spojené s ľudskou dôstojnosťou a majú všeobecnú platnosť.

3.1 Princíp solidarity

Vďaka solidarite dokáže človek prekročiť vlastný egoizmus a pomôcť ľuďom, ktorí pomoc potrebujú. Solidarita umožňuje priamu účasť na potrebách druhých ľudí. Poskytnutie pomoci druhému, aj v prípade, že ide o nejakú maličkosť, je základom pre spoločné prežitie. Ľudia na zemi si nikdy nebudú seberovní, lebo každý človek ako individualita nemá rovnaké podmienky. Solidarita prináša vždy spolu so súcítením aj skutočnú ochotu hľadať riešenie vo všetkých situáciách. Celospoločenská solidarita spočíva v tom ako pomôcť, aj tým najnepatrnejším konaním, niekomu z druhých ľudí, ktorí pomoc potrebujú a pritom sa často neodvažujú prosbu o pomoc vysloviť. Kováč (1999) vychádza zo základnej axiómy, že ľudia môžu spolu koexistovať len na báze porozumenia a vzájomnej spolupráce. Človek nemôže existovať bez vzťahu k spoločnosti, ani spoločnosť bez vzťahu k ľuďom a k iným spoločnostiam. Pri súčasnom vzájomnom prepojení ľudí i národov je solidarita nevyhnutnosťou. Podstatou solidarity je úsilie po vzájomnom porozumení ľudí, národov a štátov a potreba spolupráce za účelom spoločného dobra. Podľa Jána Pavla II. (1997)

solidarita je pevné a vytrvalé rozhodnutie záväzne sa usilovať o spoločné dobro, teda o dobro všetkých ľudí a každého človeka, pretože všetci sú navzájom zodpovední za všetkých. Za ovocie solidárnej politiky sa považuje mier, ktorý je ohrozovaný nedorozumením a nespoluprácou ľudí a národov. Často sa zdôrazňuje, že nepriateľmi solidarity sú rasizmus, nacionalizmus, šovinizmus a triedny boj. Sú to smery, ktoré prekážajú budovaniu sociálnej, demokratickej a pluralitnej spoločnosti. V sociálnej filozofii sa vyvinul smer pod názvom solidarizmus, ktorý sa dá definovať ako úsilie o vzájomnú spoluprácu všetkých ľudí, lebo existuje medzi nimi prepojenie a vzájomná závislosť jedných od druhých. Uvedieme niekoľko ďalších pohľadov na solidaritu:

Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj (2008) popisuje solidaritu z viacerých hľadísk:

a) význam a hodnota

Solidarita kladie dôraz na vnútornú hodnotu spoločenských vzťahov ľudskej osoby, na rovnosť všetkých v dôstojnosti a právach, na spoločné kráčanie ľudí k stále väčšej jednote.

b) solidarita ako sociálny princíp a ako morálna čnosť

Nové vzťahy vzájomnej závislosti medzi ľuďmi a národmi sa musia premeniť na vzťahy smerujúce k etnicko-sociálnej solidarite, ktorá je morálnou požiadavkou vloženou do ľudských vzťahov. Solidarita sa teda predstavuje v dvoch dopĺňajúcich sa aspektoch: ako aspekt sociálneho princípu a ako aspekt morálnej čnosti.

Solidaritu treba prijať v jej hodnote sociálneho princípu usmerňujúceho inštitúcie.

Solidarita je skutočná morálna čnosť, je to pevné rozhodnutie angažovať sa za spoločné dobro všetkých a každého.

c) solidarita a spoločný vzostup ľudí

Posolstvo sociálnej náuky Cirkvi objasňuje, že existujú úzke zväzky medzi solidaritou a spoločným dobrom, solidaritou a rovnosťou medzi ľuďmi, solidaritou a pokojom vo svete. Názov solidarita vysvetlený Magistériom vyjadruje požiadavku uznať zväzky, ktoré spájajú ľudí a sociálne skupiny medzi sebou, priestor, ktorý sa ponúka ľudskej slobode, aby sa dosiahol spoločný rast. Angažovanie sa premieňa na pozitívny prínos, aby nechýbalo hľadanie porozumenia.

d) solidarita v živote a posolstve Ježiša Krista

Ježiš ukazuje pred očami všetkých ľudí úzku súvislosť medzi solidaritou a láskou, osvecuje ich vnútorný význam.

Jandourek (2001) solidaritu chápe ako:

1. pocit spolunáležitosti. Vyjadruje napríklad pocit sociálnej vrstvy, náboženského hnutia a podobne.

2. pocit vzájomne anonymných a sociálne i osobnostne rôznych jedincov, ktorí čelia vonkajšiemu tlaku okolností.

3. prirodzený zákon vzájomnosti.

4. je pripisovaná pocitu spolunáležitosti vyplývajúcej z príslušnosti na základe prirodzeného znaku (pohlavie, vek)

Tokárová (2003) píše, že sociálna solidarita vychádza zo stavu vedomia, ktoré je vlastné členom spoločnosti. Existujú dva druhy solidarity.

- mechanická – založená na slepom podriadení sa. Tento typ je typický pre tradičnú spoločnosť s nerozvinutou deľbou práce.
- organická je výsledkom deľby práce s doplnkovými úlohami vo vnútorne diferencovaných sociálnych systémoch.

Solidarita – podporná činnosť spolkov bola založená na princípe „sami sebe navzájom“ alebo „dnes ty mne, zajtra ja tebe“ (Tokárová, 2003, str.120). V praxi sa to prejavovalo zakladaním stavovských a náboženských spolkov, ktoré realizovali aj podpornú činnosť.

Ján Pavol II. (1997) rozvíjal obraz solidárnej spoločnosti. Vyžaduje si základný etický koncept ľudskej kultúry v ktorej môžeme nájsť rešpektovanie jednotlivých osôb, spoločností a národov.

Strieženec (1996) chápe solidaritu takto: solidarita, solidárnosť je vzájomná závislosť. V morálnom poňatí je povinnosťou vyplývajúcou z uvedomenia vzájomných záväzkov, ktoré spájajú ľudí s druhými ľuďmi. Vzájomná podpora a pomoc vychádzajú zo spoločných záujmov a potrieb. Solidaritu rozlišujeme napr. ľudskú, národnú, skupinovú, stavovskú. Solidarita sociálna vyjadruje úroveň vzťahu medzi jednotlivcom a ostatnými členmi spoločnosti. Jedinec ako sociálna bytosť má v sebe spolupatričnosť, vedomé pochopenie a akceptovanie. Jedinec vedome akceptuje, užíva spoločensky zabezpečenú solidaritu napr. nemocenské poistenie. Jeho existencia vyjadruje solidaritu medzi zdravými a chorými, starobný dôchodok medzi mladými a starými, invalidný dôchodok rešpektuje solidaritu medzi zdravými a postihnutými úrazmi, podpora v nezamestnanosti je solidaritou medzi pracujúcimi a nezamestnanými.

3.2 princíp subsidiarity

Princíp subsidiarity spočíva v rešpektovaní iniciatívy a zodpovednosti. Znamená to, že jednotlivcom vo vzťahu k spoločnosti a menším spoločnostiam vo vzťahu k väčším treba ponechať slobodu konania. Princíp subsidiarity vyžaduje, aby vyššie spoločenstvo podporovalo

iniciatívu nižších spoločenských združení a skupín. Možno ju charakterizovať ako „pomoc k svojpomoci (KSN – subsidiarita)

Podľa Kováča (1999) subsidiarita znamená pomoc. Vymedzuje medziľudské vzťahy medzi spoločnosťou a jednotlivcom i medzi menšími a väčšími spoločenstvami. Princíp subsidiarity pozostáva z princípu vlastnej pomoci a princípu poskytovania pomoci. Predpokladá u ľudí a spoločností schopnosť a odvahu k samostatnosti a k riziku. V praktickej politike je tento princíp problematický z dôvodu, že inštitúcie alebo jedinci neradi presúvajú svoje kompetencie. Je to spojené s istou stratou moci a vplyvu. Princíp subsidiarity sa považuje za kľúčový bod celého učenia Cirkvi o demokracii. Weiler (1995) ako princíp prednosti zdôrazňuje právo a povinnosť vlastnej zodpovednosti a svojpomoci.

Podľa Pápežskej rady pre spravodlivosť a pokoj (2008) dôstojnosť osoby nemožno podporovať, ak sa nepreukazuje starostlivosť o rodinu, o rôzne skupiny ekonomického, sociálneho, kultúrneho, športového, rekreačného, profesionálneho, politického druhu, do ktorých sa osoby zapájajú a ktoré umožňujú ich sociálny rast. Sieť týchto vzťahov vytvára základ pre spoločenstvo osôb a umožňuje uznanie vyšších foriem spoločenských vzťahov.

Subsidiarita pochopená v pozitívnom zmysle ako ekonomická, inštitucionálna, legislatívna pomoc poskytnutá menším spoločenským subjektom, zodpovedá viacerým negatívnym dôsledkom, ktoré štátu ukladajú, aby sa pridržiaval toho, čo by obmedzovalo životný priestor menších buniek spoločnosti. Ich iniciatíva, zodpovednosť a sloboda sa nesmú potláčať. Princíp subsidiarity chráni osoby od zneužívania nadriadenými sociálnymi inštitúciami a povzbudzuje ich, aby pomáhali jednotlivým osobám a stredne veľkým celkom rozvíjať svoje úlohy. Tento princíp sa stanovuje, pretože každá osoba, rodina, stredne veľký celok majú niečo originálne čo môžu ponúknuť spoločnosti. Vo výnimočných prípadoch môže štát vykonávať zástupnú funkciu, napríklad v situáciách keď je nevyhnutné, aby štát podporoval ekonomiku, pretože občianske spoločnosti nemôžu prevziať iniciatívu, v prípade vážnej nerovnováhy a sociálnej nespravodlivosti, pri ktorej verejný zásah môže vytvoriť podmienky väčšej rovnosti, spravodlivosti a pokoja. Zastupovanie sa nesmie predĺžiť viac ako je nutné. Vajda (2000) uvádza, že štát je makroštruktúrou zoskupovania sa ľudí. Je útvárom, ktorý sformovalo úsilie ľudí o súžitie v spoločnosti. Vznikol z potreby zabezpečiť spoluexistovanie ľudí. Má zabezpečovať rovnaké právo na osobný rozvoj každého svojho občana. Štát si môže zachovať dozor len v občianskych záležitostiach.

Účasť na subsidiarite:

a) význam a hodnota

Dôsledkom subsidiarity je účasť, ktorá sa vyjadruje aktivitami, prostredníctvom ktorých občan ako jednotlivec alebo v združení s inými priamo alebo prostredníctvom zástupcov prispieva ku kultúrnemu, ekonomickému, sociálnemu a politickému životu. Účasť je povinnosť, ktorú majú všetci vedome vykonávať zodpovedným spôsobom a z hľadiska spoločného dobra.

b) účasť a demokracia

demokratickú vládu definuje poverenie zo strany národa, moc a funkcie sa vykonávajú v jeho mene, vďaka jeho dôvere a pre jeho prospech, takže každá demokracia musí zabezpečiť účasť, aby rôzne subjekty občianskeho spoločenstva boli na každej úrovni informované, vypočuté a zapojené do vykonávania svojich funkcií. (Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, 2008)

Hoffner (2007) píše o princípe subsidiarity nachádza svoje zdôvodnenie v slobode a dôstojnosti človeka ako aj v štruktúre menších skupín. Patria im úlohy a práva, ktoré nemôžu splniť sociálne útvary. Musíme vychádzať z dvoch úvah:

a) princíp subsidiarity chráni bytie a život človeka a skupín pred zásahmi sociálnych útvarov

b) subsidiarita znamená pomoc zhora nadol.

3.3 Princíp spoločného dobra

Spoločné dobro môžeme považovať ako dobro všetkých a každého jedného, pretože všetci sú v istom zmysle zodpovední za všetkých. Spoločné dobro celku je predpokladom na realizáciu dobra jednotlivcov. Vyžaduje si úctu voči osobe a zachovávanie jej základných práv, ako aj úctu voči národom a zachovávanie ich práv (Ján XXIII, 1997).

Kováč (1999) chápe princíp spoločného dobra ako najvyšší zákon spoločnosti. Všeobecne sa považuje za hlavnú smernicu sociálnej činnosti. Úlohou štátu je angažovať sa za práva slabých, to je nezamestnaných, početných rodín, nenarodených detí, teda ľudí, ktorí sa nemôžu presadiť proti nárokom a požiadavkám silných. Uplatňovaním princípu spoločného dobra má štát možnosť chrániť tých, ktorí to veľmi potrebujú. O princípe spoločného dobra hovoria aj mnohé cirkevné dokumenty, napríklad encyklika MATER ET MAGISTRA, PACEM IN TERRIS – Ján XXIII, POPULORUM PROGRESSIO- Ján Pavol I, QUADRAGESIMO ANNO, LABOREM EXERCENS, EVANGELIUM VITAE – Ján Pavol II a iní. Weiler (1995) upresňuje, že princíp spoločného dobra znamená, že spoločné dobro je najvyšším zákonom spoločnosti. Upravuje prednosť všeobecného dobra pred jednotlivým dobrom. Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj (2008) význam a základné dôsledky

spoločného dobra chápe ako súhrn podmienok spoločenského života, ktoré spoločenstvám a jednotlivým členom umožňujú plnšie a ľahšie dosiahnuť vlastnú dokonalosť. Patrí všetkým a každému, je a zostáva spoločným, lebo je neoddeliteľné a možno ho dosiahnuť len spoločne. Spoločné dobro sa môže chápať ako sociálny a spoločenský rozmer morálneho dobra. Podľa tohto pohľadu ľudská osoba nemôže nechať na to, že existuje s druhými a pre druhých. Preto existujú určité zásady súvisiace so zodpovednosťou za spoločné dobro. V prvom rade ide o zodpovednosť všetkých za spoločné dobro. Požiadavky spoločného dobra totiž vychádzajú zo sociálnych podmienok každého obdobia a sú spojené z úctou a rastom osoby a jej základných práv. Nezabúda sa ani na povinný prínos každého národa k medzinárodnej spolupráci vzhľadom na spoločné dobro celého ľudstva. Spoločné dobro zaväzuje všetkých členov spoločnosti. Spoločné dobro súvisí s inklináciami človeka, dobro vyžaduje schopnosť a stále hľadanie dobra druhých. Ďalej sú tu v týchto prípadoch aj úlohy politického spoločenstva. Veď zodpovednosť za spoločné dobro patrí okrem jednotlivých osôb aj do kompetencie štátu. Štát musí zaručiť súdržnosť, jednotnosť a organizáciu občianskeho života. Človek, rodina, sprostredkujúce organizácie nie sú schopné dospieť samy k plnému rozvoju, z toho vyplýva nevyhnutnosť existencie politických inštitúcií.

Aby sa zaistilo spoločné dobro, vláda každého štátu má úlohu zosúladiť rôzne čiastkové záujmy. Udeľovanie jednotlivých dobier skupinám a jednotlivcom je jednou z najdelikátnejších funkcií verejnej moci (Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, 2008).

3.4 Spravodlivosť ako princíp dať každému čo mu patrí

Obsahom spravodlivosti je, že každému prislúchajú za rovnakých podmienok rovnaké práva a povinnosti. Za spravodlivé možno považovať také konanie, ktoré rešpektuje základné mravné hodnoty platné v spoločnosti. Spravodlivé konanie prináša dobro, prípadne, že zo spravodlivého konania vyplýva dobro.

Jandourek (2001) opisuje spravodlivosť nasledovne: jedna zo základných hodnôt, podľa ktorej má každý dostať to, čo mu patrí. Vychádza z biblicky podložených náboženských predstáv a zo zásad gréckej filozofie. Hlinka (1994) vo svojom diele uvádza, že spravodlivosť sa uskutočňuje úsilím o pravdivé spoznanie toho, čo komu patrí a konáme podľa toho. Spočíva v tom, že dáme každému čo mu právom prislúcha. Zavládne vtedy, keď všetci konajú spravodlivo, lebo prichádza k rovnováhe povinností a práv. podľa druhu spoločenských vzťahov rozoznávame spravodlivosti: výmennú, distribučnú a legálnu. Výmenná spravodlivosť určuje práva a povinnosti zmluvných partnerov, každý dostane čo mu zmluvne patrí. Podľa Jandourka (2001) distribučná či rozdeľovacia spravodlivosť – nositeľ

spoločenskej autority - rozdeľuje povinnosti a práva všetkým členom spoločnosti. Spravodlivosť a moc treba zjednotiť. Mocná spravodlivosť je schopná prekaziť, aby si nespravodlivosť sadla za stôl. Legálna spravodlivosť tkvie v dodržaní zákonov spoločnosti na zachovanie poriadku a dosiahnutie spoločného dobra. Pre kresťanov má spravodlivosť transcendentnú povahu, vo svedomí i pred Bohom. Hoffner (2007) uvádza, že spravodlivosť je tvorkyňou poriadku v ľudskom spoločenskom živote, podľa troch základných sociálnych vzťahov – vzájomný vzťah rovnocenných právnych partnerov, vzťah sociálneho zoskupenia k svojim členom a vzťah sociálneho zoskupenia členov a vzťah členov k sociálnym zoskupeniam. Sociálna spravodlivosť a láska sa nevyklučujú, v ich spojení je zaistené trvanie a rozvoj ľudskej spoločnosti. Navzájom sa dopĺňajú, spolupôsobia a podopierajú sa. Človek dokáže vyplniť povinnosti sociálneho života vďaka sile lásky k Bohu a k blížnemu. Sociálna láska je pripravená nesebecky slúžiť spoločnému dobru. Sociálnej láske patria úlohy vo vzájomných vzťahoch, povolani, skupín a tried. Pokúša sa prekonávať konflikty porozumením. Sociálna láska razí cestu svojimi činmi a podnetmi sociálnej spravodlivosti a sociálnemu právu (Hoffner, 2007).

Strieženec (1996) charakterizuje spravodlivosť ako čnosť, ktorá zahŕňa morálny princíp, požaduje rešpektovanie právnych noriem. Spočíva v rešpektovaní práv druhých. Spravodlivosť je základným poriadku, ktorým sa riadia vzájomné vzťahy občanov v spoločnosti. Sociálna spravodlivosť je garantovaná demokraciou, morálnymi, politickými a právnymi normami a pravidlami.

3.4.1 Spravodlivá mzda a sociálny život

Jedným z princípov pre spravodlivosť je aj spravodlivá mzda. Každý, kto vstúpi na trh práce a ponúkne svoju prácu vie, že práca, ktorú ponúka má svoju hodnotu. Ohodnotením vykonanej práce je v prvom rade mzda. A každý z nás si želá, aby jeho práca bola ohodnotená čo najlepšie. V najstaršej dobe boli formou výplaty napríklad stáda alebo plodiny. Fungoval výmenný obchod: tovar za tovar, peniaze prišli neskôr. Ľudia sa stále bavili o mzde, pretože je to základom pre to, aby človek mal prostriedky na živobytie.

Tondra (2004) uvádza, že odmena za prácu sa nazýva mzda a dodáva, že tá sa nedáva z milosti, ale na základe práva a spravodlivosti. V širšom zmysle je mzda sám výrobok pracujúceho. V užšom zmysle je mzda výrobok premenený za peniaze alebo cena vyjadrujúca hodnotu výrobku. Robotník, ktorý dáva svoju prácu podniku, dostáva z podniku hodnoty vo forme mzdy. Spravodlivá mzda sa odhaduje podľa kvantity a kvality práce. Kto vykoná pre

svoje schopnosti vedecké, umelecké a výskumné práce niečo osožné pre spoločnosť, tomu sa dáva väčšia odmena.

Sociálne cnosti sa chápu ako trvalé morálne schopnosti alebo postoje na základe ktorých je človek schopný konať mravné dobro. Anton Hlinka (1994) analyzuje 32 sociálnych cností: altruizmus, spoločenská angažovanosť, veľkodušnosť, žičlivosť, dobročnosť, láskavosť, milosrdnosť, chápanosť, vďačnosť, pozornosť, vládnosť, jemnosť, taktnosť, ohľaduplnosť, diskretnosť, úprimnosť, priateľskosť, srdečnosť, poctivosť, zmierlivosť, obetavosť, vernosť, rytierskosť, zmierlivosť, vyváženosť, spoľahlivosť, zdvorilosť, kolegiálnosť, zhovorčivosť, dialóg, svornosť a tolerantnosť – všetko sú to cnosti, na ktorých sa má budovať kultúra, sociálna spoločnosť a nový svet vzájomnej koexistencie ľudí, národov a náboženstiev. Sociálne cnosti spolu s princípmi solidarity, subsidiarity, sociálnej spravodlivosti, lásky a spoločného dobra sú integrálnou súčasťou úsilia po budovaní ušľachtilejšieho sveta.

DISKUSIA

Cieľom našej práce bolo zhrnúť teoretické poznatky z kresťanského náboženstva, konkrétne Katolíckej cirkvi, a sociálnej práce, čo sa týka problematiky chápania sociálneho života a porovnať ich. Obidva odbory sú zamerané na dobro ľudskej osoby. V tejto práci sme rozobrali niektoré životné situácie ako je zdravie, zomieranie, vzťahy človeka, aktuálne problémy ako eutanázia, umelý potrat a princípy sociálneho života ako solidarita, subsidiarita, spoločné dobro.

Zdravie je jedna z najdôležitejších hodnôt. Človek, ktorý má fyzické aj psychické zdravie v poriadku vie lepšie riešiť problémy, nájsť si prácu a podobne. Má viac výhod ako človek, ktorý je zdravotne znevýhodnený. Preto by si každý človek mal svoje zdravie vážiť a chrániť si ho, veľa ľudí to šťastie nemá.

Zomieranie je pre ľudí prirodzené. Človek počas sa svojho života vyvíja, rastie a aj starne a orgány sa opotrebovávajú. Smrť môže nastať prirodzene, alebo ju môže spôsobiť choroba, úraz, nehoda. Kresťanské učenie hovorí o tom, že človek nezomiera úplne, zomrie len jeho telo v tomto svete ale, že duša je nesmrteľná a ide ďalej. Učí aj o spáse a posmrtnom živote.

Smrť patrí k ľudskému životu a človek sa na ňu aj môže pripraviť. Starnutie a dnes žiaľ aj smrteľným chorobám sa človek nevyhne. Ak sa s chorobou nestretnú priamo na sebe tak môžu sa stretnúť u rodiny, známych alebo aj cez médiá a už nie len v staršom veku aj u mladých ľudí. Pre každého je smrť príbuzných a známych ťažká situácia, ale eutanázia tento problém nevyrieši. Ak sa stane podobná situácia, chorého treba podporiť a byť s ním aj v tejto ťažkej situácií. Treba využiť čas čo zostáva a tráviť ho spoločne. Počas choroby sú ťažšie aj ľahšie dni. Ved' rodičia nám tiež venovali svoju pozornosť, energiu, lásku, starostlivosť, keď sme boli malí a to isté si zaslúžia od nás keď v ich živote nastane takáto neželaná udalosť.

Interrupcia alebo chcené prerušenie tehotenstva je dnes tiež častým javom. Keď sa niekto rozhodne sexuálne žiť, mal by rátať s tým, že môže dôjsť k otehotneniu. A keď sa hovorí o právach ľudí tak už od počatia. Už odvtedy je to živý tvor a nie len podľa náboženského ale aj podľa lekárskeho hľadiska. Má právo sa narodiť a žiť. Ľudia nemajú právo zabíjať takýto život len preto, že momentálne nevyhovuje, alebo nie je žiadaný. Je to zodpovednosť každého človeka za svoje činy a konanie. Každý človek má rozum, slobodnú vôľu a svedomie a vo svojom vnútri cítiť, že to nie je správne. Aj keď to môže byť v danej chvíli ťažké treba hľadať riešenie ako prekonať a zvládnuť túto situáciu. Nie z nej ujsť a zbaviť sa zodpovednosti zabitím nevinnej bytosti.

Ďalšou oblasťou ľudského života sú vzťahy. Tým, že žijeme v spoločnosti sme aj nútení vytvárať si vzťahy a byť v kontakte s inými ľuďmi. Vzťahy sa začínajú od detstva už medzi

dieťaťom a rodičmi, neskôr medzi súrodencami až k vrstovníckym vzťahom, kamarátskym vzťahom, partnerským vzťahom, pracovným vzťahom a podobne. Vzťahy treba rozvíjať a venovať im pozornosť aj energiu, lebo samé od seba nefungujú. V každom vzťahu je niečo z nás čo doň dávame a niečo z druhého, čo doň dáva on. Spolu to vytvára vzájomný vzťah. Niektoré vzťahy sú pre nás dôležité viac, iné menej. Zväčša neformálne vzťahy sú tie, na ktorých nám záleží viac, lebo si ich vytvárame sami na základe niečoho čo nás s druhými spája. Ale aj formálne vzťahy môžu byť pozitívne a priateľské. Vždy to závisí od ľudí, vo vzťahoch je veľmi dôležitá komunikácia, vzájomná úcta a rešpektovanie sa navzájom. Ľudia v medziľudských vzťahoch môžu nájsť potešenie, pochopenie, podporu, môžu sa veľa vecí naučiť, dozvedieť. Nikto nie je dokonalý a v nikom dokonalosť hľadať netreba, každý máme nejaké chyby, ale mám jednu vlastnosť vďaka ktorej sa môžeme zmeniť a tým možno prispieť k zlepšeniu vzájomných vzťahov s inými.

Solidarita je čnosť, pri ktorej sa uplatňuje pravé bratstvo a sociálna láska. Solidárny človek sa dokáže vžiť do situácie toho druhého, stotožniť sa s ním, vie cítiť zodpovednosť za neho, dokáže sa s ním deliť, spoločne s ním zdieľať radosti i bolesti. Solidárny človek je ochotný obetovať sa za iných, aby chránil spolunažívanie v spoločnosti a spoločné dobro. Je to kresťanská čnosť. Solidaritu by sme mali chápať ako určitý ľudský cit voči iným osobám. Voči ľuďom, s ktorými sa stýkame denne a ktorých aj keď možno stretneme úplnou náhodou. Pramení z našej základnej ľudskej vlastnosti, z ľudskosti. Všetci sme ľudia a tak by sme všetci mali byť solidárny. Solidarita sa dá chápať ako vnútorný pocit, že niekto iný nám nie je ľahostajný. Že ak dotyčný človek spraví chybu, alebo ju robí opakovanne, snažíme sa mu pomôcť aby sme spoločne dosiahli vytúžený cieľ. A na koniec sa z neho obaja, alebo skupina či rovno spoločnosť tešili. Vzájomný rešpekt medzi takýmito jednotlivcami je veľmi dôležitým faktorom kvôli celkovej spokojnosti. Veď, keď je spokojný každý jednotlivec zo skupiny, aj keď mnohopočetnej, je spokojná tým pádom celá skupina, celok. A práve vzájomnou pomocou, nesebectvom, sa tento fakt dosahuje. Znie to naozaj ľahko, ale skutočnosť je úplne iná.

Pri mnohých prípadoch by možno stačilo uvedomiť si len základnú vec a to závislosť človeka na človeku. Osoby na osobe. Každý jeden človek je závislý na tom druhom. Na jeho produktívnej činnosti, na jeho práci, ktorú robí aby nie len uspokojil seba ale i dopomohol k lepšiemu svetu aj pre ostatných ľudí navôkol. Robotník pracujúci na vysokom lešení s maliarskou štetkou v ruke a pracovnom úbore na sebe v horúčavách či v daždi, je závislý na človeku, ktorý skladal lešenie, na ktorom práve stojí. Drží sa ho a dôveruje mu, že nepadne. Jeho život závisí od práce druhého človeka, ktorý možno to lešenie skladal a on je tiež závislý

na človeku, ktorý ho navrhoval aby odolalo mnohým poveternostným vplyvom. A takto podobne sa štafeta podáva ďalej a ďalej. Príkladov by sme našli všade, v každej sfére, v každej práci. Dôležité pre každého jednotlivca je uvedomiť si to. Tú vzájomnú prepojenosť. Niekedy by možno stačilo zas len usmiať sa. Popríklad podať ruku na znak úcty. Sú to obyčajné maličkosti, ktoré nás nič nestoja. Sú bezprostredným a veľmi ľudským prejavom rešpektu. No v mnohých prípadoch sa stáva, že zabúdame aj na ne. Alebo možno ani nezabúdame ale svet, v ktorom žijeme nás učí k niečomu inému. Na to aby sme mali solidaritu zakorenenú vo vnútri nás, nestačí sa jedného dňa rozhodnúť a vykročiť zrazu na inú cestu. I keď aj to je krásnym gestom, a určite nie nepodstatným. No dôležité je aby do nás bola vstevovaná od útleho detstva.

Tam zohrávajú najdôležitejšiu rolu rodičia a priame okolie, v ktorom vyrastáme. Je pravdou, že v dnešnom svete moderných rodín sa hodnoty týchto dôležitých vecí strácajú. Pomaly miznú. Nahrádzajú ich iné hodnoty. Aspoň nie v sfére duševných hodnôt. Ale je samozrejmé, že nemôžeme sami hodnotiť veci a stavať ich v rebríčku hodnôt na stupne podľa vlastného uváženia. Keď každý jednotlivec s vlastným rozumom a vlastnými pohnútkami by ich prerozdelenie možno inam. Vlastne výchova rodičov je veľmi dôležitá. Nie nadarmo sme deťmi našich rodičov a ich obrazom. Čo robia alebo robili oni, často robíme aj my. Nasledujeme ich príklady. Ak by sa náhodou nejakým nezaopatrením vo vývine dieťaťa stalo, že rodič by nevedomky usmerňoval dieťa zlým smerom, je pravdepodobné, že by to v ňom zostalo zakorenené. Dieťa by potom vyrástlo v zlom presvedčení a v dospelosti keby malo tiež potomka, jeho presvedčenie by prešlo zas na neho. Nikto nie je dokonalý a nikdy nebude. To si treba uvedomiť. Preto sme ľudia aký sme. S rôznymi názormi, myšlienkami, ideami, pohnútkami a sociálnym cítením. Touto otázkou sa zaoberá hlavne kresťanstvo. V nej je celá solidarita aj zaštiepená. Je úzko s ňou spojená. Prakticky každý článok, ktorý kde je zverejnený, či na internete alebo v bulvári, niekde v texte nesie názov kresťanstva v rôznej podobe. Má tam osobitné miesto. Na solidarite sa väčšina vecí zakladá. Ved' nie je solidarita bez lásky. A lásku, tú by mal mať každý v nás. V hocijakej forme. Takže riešením aby solidarita ďalej existovala tak ako tomu bolo doteraz je začať od seba samého. V každom z nás je sila pochopenia a rešpektu k druhým ľuďom a celej spoločnosti. A na tom treba zakladať.

Stačí sa poobzerať okolo seba. A možno tak nájdeme niekoho o kom sme si mysleli, že pomoc nepotrebuje. Nieko na kom to hneď neuzrieme. Ale tak pomôcť mu, poradiť mu by bolo krásnym gestom solidarity. A možno novým začiatkom.

K solidarite je úzko spojená aj subsidiarita, i keď sa celkom nestotožňuje s jej názormi. Keďže solidarita je vzájomná závislosť jednotlivca na jednotlivcovi, jednotlivca na spoločnosti a spoločnosť na jednotlivcovi u subsidiarity ide o opak. Základným prvkom subsidiarity je, že pomoc má vychádzať od vyššieho k nižšiemu. Čiže od spoločnosti, napríklad štátu, k menším celkom alebo priamo k jednotlivcom, v tomto prípade k rodinám. Tiež základnou myšlienkou subsidiarity, čiže vzájomnej pomoci, je nebrať úlohy menším celkom a položiť ich na stôl štátu, práve naopak. Tým, že by jednotlivci, či menšie celky prišli o svoje úlohy, prakticky by zanikali. Zoberme si do úvahy sociálny prvok a to napríklad škôlku. Za škôlku rozhoduje mesto či konkrétna obec. Jej problémy riešia kompetentní členovia, ktorým boli a sú tie úlohy pridelené. Ak by sa tieto spomínané úlohy vzali zo stola mestám a obciam a priniesli na stôl štátu, stali by sa tieto veci. V prvom rade by sa tým znemožnil rozvoj ľudskej osobnosti. Pretože v škôlke ide práve o duševný a telesný rozvoj detí. V druhom rade by sa jednalo o bezprávie. V subsidiarite ide o rozdelenie čo najväčšieho množstva úloh menším celkom a jednotlivcom. Jednotlivec sa v tomto prípade berie ako najdôležitejšia súčasť, ktorej má napomáhať vyšší celok v jeho správnom rozvoji. Nesmie sa napríklad rodine vziať nejakým neprávom dieťa a posunúť ho vyššiemu celku ako napríklad do sociálneho zariadenia. Áno, sociálne zariadenie by sa oňho určite postaralo a dalo by mu všetko čo potrebuje na život. Ale nedostalo by tú najdôležitejšiu vec, a to lásku od rodiny či rodičov. Tá je v tomto bode najdôležitejšia pre správny a vyrovnaný vývoj malého človeka.

V tomto smere je myšlienka subsidiarity naozaj správna a dobre sa rozvíjajúca. Tu má kresťanstvo a cirkev tiež svoju dôležitú úlohu. Veď je samozrejmosťou, že aby štát správne a dobre fungoval musí mať fungujúco rozdelené úlohy a to na menšie celky a na jednotlivcov. Medzi princípy, ktoré usmerňujú a podmieňujú život spoločností, jednotlivcov a celej spoločnosti patrí na prvom mieste princíp spoločného dobra. Princíp spoločného dobra, či blaha spoločnosti tkvie v jednotlivých činnostiach či jednotlivcov alebo skupín pre všeobecné dobro, dobro štátu. Pekným príkladom je ochrana životného prostredia. Každý jednotlivec, či každá skupina alebo aj priamo štát či dokonca svet majú za úlohu chrániť naše životné prostredie. Chrániť našu zem a zveľaďovať ju. Nikto z nás nechce žiť v zlom životnom prostredí. V prostredí kde by sa nemohol rozvíjať, kde by nemohol pomáhať sebe alebo aj iným ľuďom, lebo jeho životné prostredie by mu čerpalo všetky sily. Každý z nás by mal dbať na ochranu životného prostredia. Začnúc od jedného človeka, cez väčší celok až k samotnému štátu. Ten má najväčšiu právomoc v tomto smere. Ale aj prvoradú úlohu. Je to jeho základnou funkciou. Ak by sa jednotlivci nestarali o spoločné dobro, ale práve naopak, sami by ničili vlastný štát a jeho podstatu. Takáto vec je neprípustná. Ďalším príkladom je boj

proti nezamestnanosti. A mnoho ďalších príkladov. V každom prípade štát, pretože vlastní najúčinnšie prostriedky má povinnosť účinne podporiť menšie celky a jednotlivcov. Jeho úlohou je zabezpečiť im správne fungujúce prostredie, v ktorom sa ich podstata môže rozvíjať. Pretože v dobrom sociálnom prostredí si človek ľahšie uplatní dobré správanie, vzdelanie, čiže samozrejme aj solidaritu. Cirkev je v týchto prípadoch tiež nápomocná a priamo spojená s princípom spoločného dobra. Keď Druhý vatikánsky koncil hovorí o spoločnom dobre, má na zreteli prostriedky a spôsoby, ako získať, zveľaďovať a zachovávať spoločné dobro.

Princíp spoločného dobra uprednostňuje všeobecné dobro či blaho nad dobro jednotlivca či menšieho celku. Mohli by sme to chápať nasledovne, že ak by nastal nejaký konflikt, či nejasnosť medzi jednotlivcom a štátom, spoločné blaho by bolo uprednostňované. Znie to možno trochu drasticky ale je tomu tak. Je predsa nemysliteľné aby sa spoločné dobro, napríklad štátu neuprednostnilo a tým by sa pripravilo o vlastné zásoby, ktoré by mohli narušiť normálny a prirodzený chod štátu. Či dokonca ohroziť jeho existenciu. Takto sa dá na to pozrieť z logického hľadiska. V tomto smere princíp spoločného dobra má dobre postavenú myšlienku.

Duchovný rozvoj človeka nie je len dielom Božej iniciatívy, ale ako mravná úloha je dielom aj ľudskej spolupráce. Človek je vedený k cieľu ako človek, ako bytosť, ktorá je povolaná rozhodovať sa. V priebehu celého rastu duchovného života platí požiadavka pestovania cností viery, nádeje a lásky a nepripustenia hriechu. Boh nám zostal desatoro ako prikázania podľa ktorých máme žiť, je v nich obsiahnuté ako sa máme k sebe správať a ako spolu vychádzať. Boh chcel aby sme sa k sebe správali pekne a dobre a žili spolu v láske, v harmónii, pokoji a miery. Ak by sa tieto prikázania dodržiavali na zemi a medzi ľuďmi by bolo viac lásky a porozumenia a menej strachu a nedôvery.

Ako kresťanstvu tak aj sociálnej práci ide blaho a dobrý vývoj jednotlivca aj skupín. Obe hľadajú riešenia a podporujú ľudí aby žili v usporiadaných a súdržných rodinách, aby mali medzi sebou dobré vzťahy, učia ľudí komunikovať medzi sebou navzájom, odpúšťať si a pomáhať.

Záver

Cieľom našej práce bolo oboznámiť čitateľa z niektorými princípmi učenia Katolíckej cirkvi. V našej bakalárskej práci sme sa snažili ozrejmiť niektoré aspekty sociálnej práce ako sú solidarita, subsidiarita, princíp spoločného dobra, hodnota zdravia, eutanázia, interrupcia, ktoré sú súčasťou sociálneho učenia Cirkvi. Je všeobecne známe, že kresťanstvo je od svojho vzniku úzko spojené so životmi ľudí. Len ťažko si vie niekto predstaviť budúcnosť bez neho. V tejto práci sme priblížili, v čom spočíva sociálny život ľudskej osoby pod zorným uhlom sociálnej práce a aké sú jej dôležité priečky a hodnoty. Téma sa dá spracovať aj pod iným zorným uhlom. Nemáme ambíciu spracovať danú tému v úplnosti. Cieľom bolo naznačiť isté princípy a smer cesty. Vybrali sme si pár renomovaných autor a poskytli sme ich pohľad na danú problematiku. Vedť v konečnom dôsledku ide vždy v prvom rade o človeka ako osobu. Osobu rozmyšľajúcu nad svojou vlastnou budúcnosťou. Nad dôležitými hodnotami a princípmi v živote. Človek totiž nemá klásť poľná iným do cesty, ale skôr im uľahčiť chôdzu chodníkom života. A v každom by malo byť úsilie a ochota napomôcť tejto veci. Dôležitým prvkom pre sociálny život je výchova. Predstavuje systém, ktorý utvára spätnoväzbové vzťahy a prejavuje sa vo vzájomnej súvislosti. Cieľom výchovy je harmonický rozvoj vrodenej dispozícií, ktoré sú dané človeku, ale aj rozumové vychovávanie a začlenenie do spoločnosti. Rozvinutá osobnosť predstavuje jedinca s rozvinutou telesnou a duševnou stránkou. Výchova človeka sa začína v rodine a neskôr sa rozširuje o školskú a mimoškolskú. Výchovou sa vytvára základ, na ktorom sa budujú všetky nasledujúce schopnosti človeka. Človekom a osobou sa ľudská bytosť rodí, občanom a osobnosťou sa stáva v priebehu života. Aj preto je rodina základom či pilierom sociálneho života aj pre jeho budúcnosť. Rodina je školou spolupatričnosti, zodpovednosti, solidarity a lásky. Preto musí byť v školách zabezpečená výchova v súlade s presvedčením a vierou rodičov a dielňou ľudskosti, tak ako zdôrazňoval Komenský. Dôležitejšou ambíciou je formovať múdru spoločnosť, kde sa vedomosti spájajú so základnými ľudskými hodnotami v múdrych, zodpovedných rozhodnutiach.

Sociálny život človeka naplnený empatiou, slobodou, zodpovednosťou, spravodlivosťou, solidaritou a láskou má svoje opodstatnenie aj v 21. storočí. Predkladaná bakalárska práca môže byť výzvou pre všetkých zainteresovaných. Odkrýva cieľ i prostriedky, ktoré ich k nemu môžu bezpečne priviesť.

Použitá literatúra:

1. *Biblia*
2. Benedikt XVI, *Caritas in veritate*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2009, 118 s. ISBN 978-80-7162-786-9
3. Druhý Vatikánsky koncil, *Gaudium et spes*, 1969, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1969, 149-244s
4. Glasa, J., a kolektív, *Ošetrovateľská etika I*, Martin: Osveta, 1998, 165s. ISBN 80-217-0594-9
5. Haufťová, D. 1998. *Eutanázia z pohľadu katolíckej morálky*. Bratislava: Dobrá kniha, 1998. ISBN 80-7141-195-7.
6. Hlinka, A., *Každý sa môže zmeniť*, Bratislava: DON BOSCO, 1994, 405s. ISBN 80-85405-32-6
7. Hoffner, J., *Kresťanská náuka o spoločnosti*, Trnava: Dobrá kniha, 2007, 315s, , ISBN 978-80-7141-567-1.
8. Ján Pavol II, *Evangelium vitae*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha. 1995, 195s, ISBN 80-7162-097-1.
9. Ján Pavol II, *Familiaris consortio*, 1993
10. Ján Pavol II, *Sollicitudo rei socialis*, 1997
11. Ján Pavol II, *Veritatis splendor*, 1994
12. Jandourek, J., *Kresťanská péče o nemocné*, Praha, 1991, 123s., ISBN - nemá
13. Jandourek, J., *Sociologický slovník*, Praha: SLON, 2001, 285s., ISBN 80-7178-535-0
14. Kolektív autorov, *Katechizmus katolíckej cirkvi*, Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2007, 918s, ISBN 978-80-7162-657-2
15. Kolektív autorov, *Sociálna psychológia*, Nitra: Enigma, 2007, 278s, ISBN 978-80-89132-47-8
16. Kováč, Š., *Biblické sociálne výzvy*, Topoľčany: PRIMA-PRINT, 1999, ISBN 80-967762-6-6
17. Kováč, Š., *Prehľad sociálnej náuky Cirkvi*, Topoľčany: PRIMA-PRINT, 1998, ISBN 80-967762-4-X
18. Křivohlavý, J., *Kresťanská péče o nemocné*, Praha: 1991, ISBN – nemá
19. Křivohlavý, J., *Pruvodce sociologií*, Praha: GRADA Publishing, a.s., 2008, 208s, ISBN 978-80-247-2397-6

20. Nemčeková, M. et al, *Práva pacientov. Medicínske, ošetrovateľské a filozoficko-etické súvislosti*. Martin: Osveta, 2004. ISBN 80-8063-162-X..
21. Oprata, J., *Kresťanská etika*. Nitra : Nadácia P. J. Opralu, 1996, 77s. ISBN 80-967296-3-2.
22. Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*, Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2008, 545s, ISBN 978-80-7162-725-8
23. Pollard, B., *Eutanazie ano či ne?*, Praha: Dita, 1996, 213s, ISBN 80-85926-07-5
24. Strieženec, Š., *Slovník sociálneho pracovníka*, Trnava: AD, 1996, 255s, ISBN 80-967589-0-X
25. Tokárová
26. Tondra, F., *Morálna teológia II*, Spišské Podhradie: Nadácia kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2004, 276s, ISBN 80-89170-04-8
27. Vajda, J., *Sociálna etika*, Nitra: IRIS vydavateľstvo a tlačiareň, 2000, 117s, ISBN 80-8050-357-5
28. Weber, H., *Všeobecná morálna trologie*, Praha: české katolícke nakladateľstvo a vydavateľstvo, 1998, 409s, ISBN 80-7021-292-6
29. Weiler, R., *Úvod do katolíckej sociálnej náuky*, Nitra: 1995, Nadácia Pátra Jozefa OPRALU Garmond, 271s, ISBN 80-967-296-1-6

Elektronické dokumenty

30. formovanie mravného svedomia [online], 2008, dostupné na internete:
http://www.antikvariat.sk/referaty/referaty_read_form.asp?refID=159 3. 4. 2010
31. Marhefka, M., *Eutanázia* [online], 17 December 2008, dostupné na internete:
http://misie.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=341:eutanazia&catid=118:moralka&Itemid=162 24. 3. 2010
32. *Nevera - čo je a čo k nej vedie* [online], 2010, dostupné na internete:
<http://www.manzelstvo.sk/clanok/21/index.html> 3. 2. 10
33. Pavlík, M., *Desataro – milovať Boha* [online], 2010, dostupné na internete:
<http://mpavlik.casd.cz/2010/02/19/desataro-%E2%80%93-milovat-boha/> 15. 3. 2010
34. *Piate prikázanie* [online], 2010, dostupné na internete:
<http://www.trojica.sk/desataro/des5.html> 26. 3. 2010
35. Rakovská, E., *Vývoj rozvodovosti v Nitrianskom kraji v rokoch 2003 až 2007* [online], 17.12.2008, dostupné na internete: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=15307> 2.3.2010

36. *Spoločenské vzťahy* [online], 2010, dostupné na internete: <http://socialnevedy.studentske.eu/2008/10/spoloensk-vzahy.html> 3.2.10
37. *Štvrté prikázanie* [online], 2010, dostupné na internete: http://www.uspenie.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=99&Itemid=79 2.3.2010
38. Tondra, F., Filo, J., *Spoločné vyhlásenie k problému eutanázie* [online], 2000, dostupné na internete: <http://www.kbs.sk/?cid=1117713761> 15.3.2010
39. Vragaš, Š., *Princíp subsidiarity* [online], 2010, dostupné na internete: <http://ksn.frcth.uniba.sk/Subsidiarita.htm> 3.2.2010
40. Virsík, K., *Etické problémy eutanázie* [online], 2010, dostupné na internete: <http://www.kultura-fb.sk/new/old/archive/12-3-1.htm> 26. 3. 2010